

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta financí a účetnictví

Katedra finančního účetnictví a auditingu

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Solventnostní rozvaha komerčních pojišťoven

Autor diplomové práce: Bc. Ondřej Buben

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jiřina Bokšová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2016

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Solventnostní rozvaha komerčních pojišťoven“ jsem vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v přiloženém seznamu.

V Praze dne.....

.....
Bc. Ondřej Buben

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval paní doc. Ing. Jiřině Bokšové, Ph.D. za vedené diplomové práce, její cenné připomínky, podnětné návrhy a rady, kterými přispěla k vypracování této práce.

Abstrakt

Práce řeší problematiku oceňování solventnostní rozvahy dle pravidel směrnice Solvency II, která měla být implementována k 1. 1. 2016, a porovnává ji s oceněním rozvahy komerčních pojišťoven podle aktuální české legislativy a mezinárodních účetních standardů IFRS. Práce vymezuje pojem *pojistná smlouva* jak v českém právu, tak ve standardu IFRS 4 a vyobrazení závazků spojených s těmito smlouvami v rozvaze. Výsledkem práce je vyobrazení vzorové solventnostní rozvahy s popisem způsobu jejího sestavení a ocenění z výchozí rozvahy sestavené podle českých předpisů.

Klíčová slova: pojistné smlouvy, pojišťovnictví, solventnostní rozvaha, Solvency II

Abstract

The thesis deals with a valuation of solvency balance sheet according to rules set in directive Solvency II, which should have been implemented as of January 1st, and compares the solvency balance sheet with valuation of insurance companies' balance sheet according to current Czech legislation and international financial reporting standards IFRS. The thesis defines the concept of insurance contracts both in Czech law and standard IFRS 4 and reporting of liabilities related to those contracts in balance sheet. The result of thesis is illustrated sample of solvency balance sheet including description of how prepare and evaluate it based on default balance sheet prepared according to Czech law.

Key words: insurance contracts, insurance, solvency balance sheet, Solvency II

Obsah

Úvod.....	8
1 Účetní závěrka komerčních pojišťoven	10
1.1 Právní rámec výkaznictví komerčních pojišťoven.....	10
1.2 Složky účetní závěrky komerční pojišťovny.....	14
1.2.1 Rozvaha komerční pojišťovny	15
1.2.2 Výkaz zisku a ztráty.....	19
1.2.3 Příloha.....	22
1.2.4 Výkaz o změně vlastního kapitálu	22
2 Legislativní změny v účetnictví pojišťoven 2016.....	24
2.1 Pozemky a stavby, popřípadě jiné věci nemovité	25
2.2 Majetkové účasti	27
2.3 Cenné papíry (dluhopisy) držené do splatnosti	28
3 Solvency II v komerčních pojišťovnách	30
3.1 Základní pojmy	33
3.2 Význam solvency II	37
3.3 Implementace Směrnic EU do legislativy členských zemí	41
4 IFRS 4 vs Solvency II.....	44
4.1 Historie IFRS 4	44
4.2 Aktuálně platné znění IFRS 4	45
4.3 Připravovaná 2. fáze projektu IFRS 4	47
4.4 Porovnání rozvahy a vlastního kapitálu podle IFRS a směrnice Solvency II	55
5 Solventnostní rozvaha.....	58
5.1 Účetní výkaz rozvahy jako základ pro sestavení solventnostní rozvahy	58
5.2 Ocenění položek solventnostní rozvahy.....	60
5.2.1 Ocenění aktiv a závazků, které nejsou technickými rezervami	60
5.2.2 Ocenění technických rezerv	63

5.3	Vypovídací schopnost solventnostní rozvahy	64
5.4	Transpozice účetní rozvahy podle českých účetních standardů na solventnostní rozvahu dle směrnice Solvency II	66
	Závěr	74
	Seznam použité literatury a pramenů.....	76
	Seznam použitých tabulek	79
	Seznam použitých obrázků	79

Úvod

Solventnost komerčních pojišťoven a její ověřování je již od počátku nového tisíciletí velmi probíraným tématem v celé Evropské unii. Dlouhodobá snaha o konvergenci regulačních postupů národních orgánů dohledu nad pojistným trhem byla až do nedávna neúspěšná. Nová směrnice EU 2009/138/EC označovaná také jako Solvency II by vše měla změnit a sjednotit národní regulace členských států.

Přestože směrnice byla vydána v roce 2009, protahující se diskuze a připomínky k ní vedly k neustálému odkládání vstupu Solvency II v platnost a k vytvoření jednotného transparentní pojistného trhu v Evropské unii. Konečná verze směrnice byla schválena a členské státy měly za povinnost ji implementovat do národních legislativ k 1. lednu 2016, od kdy je směrnice v Evropské unii platná. Směrnice není do české legislativy zatím transponována a na její schválení se stále čeká. Předpokládaný termín by však měl být na podzim roku 2016.

Od 1. ledna 2016 vešly v platnost také novela zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví a novela vyhlášky č. 502/2002 Sb., provádějící některá ustanovení zákona o účetnictví, pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami. V účetnictví pojišťoven nastal značný zmatek, jelikož novelizovaný zákon nařizuje jiný postup než novelizovaná vyhláška, a to v oceňování vybraných aktiv.

Cílem diplomové práce je porovnání účetní rozvahy pojišťovny v její aktuální účetní podobě podle české národní legislativy s rozvahou podle směrnice Solvency II. Podobně i uvedení změn v rozvaze pojišťovny sestavované podle mezinárodních účetních standardů IFRS se solventnostní rozvahou, která je jedním z klíčových prvků celé směrnice.

Pro dosažení tohoto cíle byly stanoveny hypotézy: „účetní rozvaha sestavena podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví IFRS koresponduje se solventnostní rozvahou“ a „transpozice účetní rozvahy podle české legislativy na rozvahu solventnostní vyžaduje značné úpravy ve struktuře a přecenění položek rozvahy.“

Diplomová práce je rozdělena do několika kapitol. První kapitola se věnuje účetní závěrce komerčních pojišťoven podle českých předpisů, v které jsou popsány specifické položky pro pojišťovny a jejich vykazování. Druhá kapitola se zaměřuje

na oceňování položek rozvahy podle platných pravidel od 1. 1. 2016, která přinesla změny především v oceňování investic a ostatních aktiv.

Třetí kapitola uvádí základní pojmy spojené se solvencí na evropském pojistném trhu a vysvětluje důvody pro potřebu regulace a zavedení nové směrnice Solvency II. Vzhledem k nedodržení termínu implementace směrnice Českou republikou je věnována krátká část této kapitoly i implementaci směrnic EU do národních legislativ členských států a možným postihům za nesplnění termínů.

Ve čtvrté kapitole se práce zaměřuje na mezinárodní účetní standard IFRS 4 a jeho propojení se Solvency II. Standard zaměřený na pojistné smlouvy podobně jako solvence čeká již dlouhá léta na své dokončení, ale zatím se nedočkal. Vzhledem k jeho zastaralosti se může očekávat jistý nesoulad s nově vytvořenými pravidly směrnicí.

V poslední kapitole se práce již věnuje solventnostní rozvaze, konkrétně pak její podobě, způsobům oceňování jednotlivých položek a v neposlední řadě jejímu významu v rámci celé regulace. Práce je zakončena příkladem transpozice účetní rozvahy podle českých účetních předpisů na rozvahu solventnostní podle regulace Solvency II.

Teoretická část je zpracována metodou řízeného kompilátu, kdy bylo využito právních úprav a norem vztahujících se k cíli práce, stejně tak odborných článků a odborné literatury. Informace získané v teoretické části sloužily jako základ pro praktickou komparaci účetní rozvahy a rozvahy solventnostní.

V práci se vychází především z aktuálního znění směrnice EU 2009/138/EC o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solvency II), zákona č. 563/1991 Sb, o účetnictví, včetně příslušných prováděcích vyhlášek k zákonu ve znění platném do 31. 12. 2015 a změn, které byly účinné od 1. 1. 2016. Dalším důležitým zdrojem práce jsou návody a nařízení od organizace EIOPA.

1 Účetní závěrka komerčních pojišťoven

1.1 Právní rámec výkaznictví komerčních pojišťoven

Povinnost vést účetnictví pojišťovnam ukládá Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví, který pojišťovnam zakládá povinnost sestavování účetní závěrky spolu s dalšími výkazy. Pro správné vypracování účetní závěrky komerční pojišťovny je velmi důležité identifikovat pojišťovnu jako subjekt veřejného zájmu. Subjekt veřejného zájmu byl do 31. prosince 2015 definován v zákoně o auditorech¹. Od 1. ledna 2016 je tato definice v zákoně o auditorech vypuštěna a upravena přesunuta do nového §1a zákona o účetnictví². Z definice byly vyloučeny vybrané subjekty jako obchodníci s cennými papíry podle zákon č. 256/2004 Sb, o podnikání na kapitálovém trhu a dále investiční společnosti a investiční fondy podle zákona č. 240/2013 Sb, o investičních společnostech a investičních fondech. Definování pojišťovny jako subjektu veřejného zájmu je důležité zejména k lepší orientaci v právních předpisech, a tak nezanedbání svých povinností (např. zřízení výboru pro audit³ nebo od nového roku vypracování zprávy o platbách orgánům správy členského státu Evropské unie nebo třetí země⁴).

Účetní závěrku pojišťovny musí podle českých předpisů tvořit:

- a) rozvaha;
- b) výkaz zisku a ztráty;
- c) příloha;
- d) přehled o změnách vlastního kapitálu.⁵

Podobou účetní závěrky se zabývá blíže vyhláška č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví, pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami. Vyhláška upravuje uspořádání a označování položek účetní závěrky včetně obsahového vymezení položek ve výkazech. Především pak vyhláška uvádí účetní metody a případy jejich použití. Všem slouží jako podklad účetní osnova, která je přílohou k vyhlášce. Vyhlášku během své existence postihlo už několik novel, kdy ta poslední z roku 2015 vešla v účinnost k 1. lednu 2016 a spolu

¹ Zákon č. 93/2009 Sb, o auditorech - §2a – platný do 31. 12. 2015

² Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §1a (pojišťovny konkrétně v písmeni c)

³ Zákon č. 93/2009 Sb, o auditorech - §44 a §45

⁴ Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §32a až §32e

⁵ Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §18 odst. 1 a 2 a Vyhláška MF č. 502/2002 Sb - §3 odst. 1

s novelou zákona o účetnictví způsobily nemalý rozruch v pojišťovnách. Čím byl rozruch způsoben a jaké má dopady do výkaznictví pojišťoven, se zabývá samostatná kapitola v této práci.

Účetní závěrka pojišťoven nemusí zahrnovat přehled o peněžních tocích podle §18 odst. 2 Zákona o účetnictví: „(2) *Účetní závěrka obchodních společností zahrnuje i přehled o peněžních tocích a přehled o změnách vlastního kapitálu. Účetní jednotky uvedené v § 1a písm. b) až d) přehled o peněžních tocích nesestavují...*“, protože se jedná o Subjekt veřejného zájmu uvedený v § 1a písm. b).

Pojišťovna musí mimo jiné svou účetní závěrku nebo konsolidovanou účetní závěrku mít ověřenou auditorem, protože se jedná o subjekt veřejného zájmu.⁶ Povinnost auditu subjektů veřejného zájmu je už několik let v celé Evropské unii dán směrnicí Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2006/43/ES, o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek. Se snahou regulovat subjekty veřejného zájmu stále více, a chránit tak *veřejný zájem*, bylo 16. dubna 2014 vydáno nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 537/2014, o specifických požadavcích auditu subjektů veřejného zájmu, které je bezprostředně závazné, tzn. všechny subjekty, na něž má tato směrnice vliv, se jí musí řídit od data účinnosti, které bylo stanoveno na 17. června 2016. Důvody pro vytvoření tohoto nařízení jsou popsány v prvních odstavcích nařízení, přičemž hned první vysvětluje vztah veřejného zájmu a auditu: „*Aspekt veřejného zájmu ve vztahu k povinnému auditu znamená, že se na kvalitu práce statutárního auditora nebo auditorské společnosti spoléhá široká skupina osob a institucí. Kvalitní audit přispívá k řádnému fungování trhů, neboť podporuje integritu a efektivitu účetních závěrek. Statutární auditori tedy plní zvláště významnou společenskou úlohu.*“⁷ V nařízení je kladen velký důraz na nezávislost statutárního auditora na subjekty veřejného zájmu, čehož má být dosaženo nezávislostí odměny na výsledku auditorského šetření, poskytování jiných služeb jako je účetní a daňové poradenství pouze v takové míře, v jaké to povolují členské státy, pokud vůbec.

Je až zarážející, kolik musí být vydáno zákonů a vyhlášek, popřípadě směrnic a nařízení, aby se nejen subjektům veřejného zájmu, ale i statutárním auditorům a

⁶ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví - §20

⁷ Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 537/2014, odst. 1

ostatním účetním jednotkám, stále připomínalo, že by měly jednat poctivě, podle nejlepšího vědomí a svědomí a podle platných předpisů, aniž by hledaly mezery v těchto zákonech a následně jednaly na hranici těchto předpisů či etických hodnot.

Vybraný auditor nebo auditorská společnost musí být oznámen České národní bance, která jej může do 30 dnů od oznámení odmítnout. K odmítnutí dochází v případě pochybností o nezávislosti výkonu činnosti auditora, například z důvodu držení majetkových účastí nebo personálního propojení s auditovanou pojišťovnou či zajišťovnou. Dalším důvodem pro zamítnutí auditora ze strany České národní banky je nejistota z řádného výkonu auditu, protože auditor nedisponuje dostatečnými znalostmi ani praxí v oblasti účetnictví a auditu pojišťoven nebo zajišťoven.⁸ Z povinnosti auditu účetní závěrky vzniká účetní jednotce i povinnost vyhotovení výroční zprávy, která má uceleně, vyváženě a komplexně informovat o vývoji výkonnosti, činnosti a stávajícím hospodářském postavení společnosti.⁹ Podobně jako účetní závěrka i výroční zpráva musí být ověřena auditorem a po následném schválení příslušným orgánem zveřejněna i s účetní závěrkou a výrokem auditora do 30 dnů. Následně musí pojišťovna nejpozději do 15 dnů od zveřejnění předložit účetní závěrku, výroční zprávu a zprávu auditora České národní bance.¹⁰ V případě ověření účetní závěrky auditorem nesmí účetní jednotka zveřejňovat informace, které by mohly uživatele uvést v omyl, že auditorem ověřeny byly.¹¹ Výstupem auditního šetření je zpráva auditora, v které auditor podává výrok o tom, zdali jsou účetní výkazy společnosti v souladu s platnými předpisy a nejsou v nich významné nesprávnosti.

Jak bylo zmíněno v prvním odstavci této kapitoly, od nového roku mezi povinné výkazy pojišťovny spadá i *zpráva o platbách orgánům správy členského státu Evropské unie nebo třetí země*, který musí účetní jednotka sestavovat k rozvahovému dni. Zpráva obsahuje informace o celkových platbách (v peněžité i nepeněžité formě) odvedených jednotlivým orgánům správy¹², v rozdělení podle druhu platby (daň, poplatek, podíl na zisku a jiné)¹³. Platba se ve zprávě nemusí

⁸ Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví - §82

⁹ Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §21 odst. 1

¹⁰ Zákon č. 277/2009 Sb, o pojišťovnictví - §85 odst. 2 písm. a)

¹¹ Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §21a, odst. 6

¹² Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §32a odst. 4

¹³ Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §32a odst. 6

uvádět, pokud jednorázově nebo jako řada souvisejících plateb nepřesáhne částku 2 600 000 Kč.¹⁴ Zpráva mimo jiné obsahuje prohlášení statutárního orgánu nebo jiné odpovědné osoby o sestavení zprávy podle nejlepšího vědomí a schopností v souladu s požadavky tohoto zákona.¹⁵ Stejně podmínky platí i pro sestavení konsolidované zprávy o platbách.

Dalším důležitým pramenem výkaznictví pojišťovny je vyhláška Ministerstva financí č. 433/2009 Sb., která upravuje formu a náležitosti výkazů komerční pojišťovny předkládaných České národní bance. Pojišťovny za tímto účelem sestavují mezitimní účetní závěrku. Výkazy se mohou rozdělit do několika částí podle sledovaného období, za které se sestavují, a termínu pro předložení výkazu České národní bance:

- a) čtvrtletní období s předložením do 30 kalendářních dnů po skončení období:
 - účetní rozvaha pojišťovny pro účely dohledu;
 - výkaz zisku a ztráty pojišťovny;
 - doplňkové informace k finančním výkazům pojišťovny;
 - hlášení o organizační struktuře a kvalifikovaných účastech pojišťovny;
- b) čtvrtletní období s předložením do 45 kalendářních dnů po skončení období:
 - vybrané ukazatele za odvětví životních pojištění;
 - vybrané ukazatele za odvětví neživotních pojištění;
 - aktivní zajištění týkající se životního pojištění;
 - aktivní zajištění týkající se neživotního pojištění;
 - výkaz pojišťovny o operacích uvnitř skupiny;
 - výkaz pojišťovny o skladbě finančního umístění;
- c) pololetní období s předložením do 60 kalendářních dnů po skončení období:
 - zprostředkovatelská činnost za pojišťovnu;
- d) roční období s předložením do 15 kalendářních dnů po skončení období:
 - výkaz solventnosti za pojišťovnu;
 - výkaz pro výpočet upravené míry solventnosti za pojišťovnu;
- e) roční období s předložením do 45 kalendářních dnů po skončení období:
 - vybrané ukazatele za odvětví životního pojištění týkajícího se délky lidského života;

¹⁴ Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §32b odst. 2

¹⁵ Zákon č. 563/1991 Sb, o účetnictví - §32d odst. 2

- f) pololetní období s předložením do 90 kalendářních dnů po skončení období:
- vybrané ukazatele pojišťovny – přeshraniční aktivity.

Pramenem, který se nepřímo podílí na výkaznictví pojišťoven, je vyhláška č. 434/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví. Vyhláška předkládá pravidla pro správné sestavení již zmíněných přehledů a výkazů, jakož i pravidla, která ovlivňují strukturu položek ve výkazech pojišťoven. Když se pominou formální náležitosti a povinnosti předkládaných dokladů k žádosti o udělení povolení k provozování pojišťovací činnosti a jiných dokladů, tak vyhláška nejvíce ovlivňuje následující oblasti:

- řídicí a kontrolní systém;
- postup určení maximální výše technické úrokové míry;
- limity pro jednotlivé položky skladby finančního umístění a podmínky, kdy je možné tyto položky do finančního umístění zařadit;
- položky, ze kterých se počítá disponibilní a požadovaná míra solventnosti pojišťovny;
- výčet položek, které je možné zahrnout do garančního fondu;
- způsob výpočtu upravené míry solventnosti.¹⁶

Každý z těchto bodů se v menší či větší míře dotýká samotné podstaty této práce, a to solventnosti komerční pojišťovny a její vykazování formou rozvahy. K jednotlivým bodům se bude práce vracet a jednotlivé pojmy a jejich dopady do výkaznictví pojišťoven vysvětlí.

1.2 Složky účetní závěrky komerční pojišťovny

Z definice pojišťovací činnosti podle zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, která zní: „...*přebírání pojistných rizik na základě uzavřených pojistných smluv a plnění z nich, přičemž součástí pojišťovací činnosti je správa pojištění, likvidace pojistných událostí, poskytování asistenčních služeb, nakládání s aktivy, jejichž zdrojem jsou technické rezervy pojišťovny, uzavírání smluv pojišťovnou se zajišťovnami o zajištění závazků pojišťovny vyplývajících z jí uzavřených pojistných smluv a činnost směřující k předcházení vzniku škod a zmírňování jejich*

¹⁶ Vyhláška č. 434/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví, §1

*následků...*¹⁷, je zřejmé, že účetní závěrka obsahuje řadu specifických položek charakteristických pro pojišťovny. Mezi ty hlavní je možné zařadit předepsané pojistné, náklady na pojistná plnění, investice (do 31. prosince 2015 vykazovány jako finanční umístění)¹⁸ a technické rezervy. V následujících subkapitolách budou specifické položky pojišťovny přiblíženy.

1.2.1 Rozvaha komerční pojišťovny

Tato subkapitola neslouží k detailnímu popsání jednotlivých položek rozvahy komerční pojišťovny, jak jsou uspořádány a označeny v příloze č. 1 vyhlášky Ministerstva financí 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví, ale pouze k seznámení s charakteristickými položkami pro pojišťovny. Přesto uvedení definice rozvahy, jak jej uvádějí české prameny, je na místě: „V rozvaze jsou uspořádány položky majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv...”¹⁹. Ke shrnutí položek rozvahy nám ovšem stačí následující tabulka v základním rozčlenění. Položky specifické pro pojišťovny budou dále vysvětleny.

Vzorová rozvaha komerční pojišťovny	
Aktiva	Pasiva
A. Pohledávky za upsaný základní kapitál	A. Vlastní kapitál
B. Dlouhodobý nehmotný majetek	B. Podřízená pasiva
C. Investice (Finanční umístění)	C. Technická rezerva
D. Investice životního pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník	D. Technická rezerva na životní pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník
E. Dlužníci	E. Rezervy
F. Ostatní aktiva	F. Depozita při pasivním zajištění
G. Přechodné účty aktiv	G. Věřitelé
	H. Přechodné účty pasiv

Tabulka 1: Vzorová rozvaha komerční pojišťovny²⁰

Investice (Finanční umístění)

Vzhledem k časové prodlevě mezi uzavřením pojistné smlouvy a nastáním pojistné události disponuje pojišťovna s volnými finančními prostředky, které se snaží zhodnotit formou investování. Investice jsou významnou a podstatnou částí aktiv

¹⁷ Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví §3, odst. 1, písm. f)

¹⁸ Novela vyhlášky č. 252/2015 Sb., kterou se mění vyhláška č. 502/2002 Sb., pro pojišťovny

¹⁹ Vyhláška č. 502/2002 Sb., pro pojišťovny, §3, odst. 2

²⁰ Vlastní tvorba autora

pojišťovny vztahující se přímo k jádru její činnosti. Investice totiž slouží ke krytí závazků vzniklých z uzavřených pojistných smluv (krytí realizovaných pojistných událostí). Investice jsou vnitřně dále členěny na pozemky a stavby, investice v podnikatelských seskupeních, jiné investice a depozita při aktivním zajištění.

Synonymem pro investice v pojišťovnách je finanční umístění, které se jako označení pro investice používal do 31. prosince 2015. Změna názvosloví byla uskutečněna novelou vyhlášky č. 252/2015 Sb., kterou se změnila vyhláška č. 502/2002 Sb., pro pojišťovny. Vyjma záměny názvu „finančního umístění“ za „investice“, měla novela značný dopad i do oceňování a vykazování aktiv, přičemž vyvolala mnoho otázek a zmatků ze strany pojišťoven. K vlivům této novely se věnuje samostatná kapitola této práce.

Zdrojem krytí pro finanční umístění jsou pojistně technické rezervy (dále v textu), popřípadě vlastní zdroje komerční pojišťovny, a protože slouží ke krytí závazků z uzavřených pojistných smluv, nemohou být nikdy nižší než pojistně technické rezervy. S finančním umístěním se nemůže nakládat zcela libovolně a je striktně regulováno – limity skladby finančního umístění jsou uvedeny v §13 vyhlášky Ministerstva financí č. 434/2009 Sb. Např. kótované dluhopisy vydané bankami a obdobnými institucemi členských států mohou být ve finančním umístění zahrnuty nejvýše v hodnotě 50% z celkových technických rezerv a směnky nejvýše v hodnotě 10% z celkových technických rezerv.

Zatímco zmíněná vyhláška určuje limity investic ve finančním umístění, Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví definuje samotné položky, do kterých může pojišťovna investovat v rámci finančního umístění. V následující tabulce jsou uvedeny položky finančního umístění včetně limitů jejich podílu na celkových technických rezervách.

Položky finančního umístění²¹		Limity²²
a)	dluhopisy vydané členským státem nebo jeho centrální bankou	100%
b)	dluhopisy vč. pokladničních poukázek vydané bankami a obdobnými institucemi členských států	50%
c)	kótované dluhopisy vydané obchodními společnostmi	20%

²¹ Zákon o pojišťovnictví č. 277/2009 Sb., § 70

²² Prováděcí vyhláška k Zákonu o pojišťovnictví č. 434/2009 Sb., §13-15

Položky finančního umístění²¹		Limity²²
d)	kótované dluhopisy vydané obchodními společnostmi, za které převzal záruku členský stát	40%
e)	kótované komunální dluhopisy	20%
f)	kótované komunální dluhopisy, za které převzal záruku členský stát	40%
g)	půjčky, úvěry a jiné pohledávky	10%
h)	směnky	10%
i)	nemovitosti na území členských států	20%
j)	hypoteční zástavní listy	50%
k)	kótované akcie	10%
l)	vklady a vklady potvrzené vkladovým certifikátem, vkladním listem či jiným obdobným dokumentem u bank, které mají povolení působit na území členských států jako banka	50%
m)	vklady a vklady potvrzené vkladovým certifikátem, vkladním listem či jiným obdobným dokumentem u jedné banky	20%
n)	předměty a díla umělecké kulturní hodnoty oceněná nejméně dvěma znalci	5%
o)	dluhopisy vydané Evropskou investiční bankou, Evropskou centrální bankou, Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj nebo Mezinárodní bankou pro obnovu a rozvoj	100%
p)	cenné papíry vydané standardním fondem nebo srovnatelným zahraničním investičním fondem	20%
q)	cenné papíry vydané investičními fondy nebo zahraničními investičními fondy	5%
r)	cenné papíry vydané jedním investičním fondem nebo zahraničním investičním fondem	3%
s)	nekótované akcie, dluhové cenné papíry a jiné cenné papíry obdobné akciím a dluhovým cenným papírům	10%
t)	pohledávky za pojišťovny a za pojišťovacími zprostředkovateli vyplývající z pojištění, nejvýše do 1 měsíce po jejich splatnosti	3%
u)	vratky daní	5%
v)	pohledávky vůči garančnímu fondu	5%
w)	zahraniční cenné papíry, s nimiž se obchoduje na regulovaném trhu členských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	10%
x)	půjčky pojištěným, kteří uzavřeli s pojišťovnou smlouvu na životní pojištění	5%
y)	pohledávky za zajišťovny včetně podílu zajišťovny na technických rezervách po odečtení závazků vůči zajišťovateli	50%

Tabulka 2: limity skladby finančního umístění pojišťovny²³

²³ Vlastní tvorba autora

Při rozhodování, kam investovat, musí pojišťovna brát zřetel především na návratnost vložených prostředků (zásada bezpečnosti), přiměřený výnos a zisk (zásada rentability), období, za které je možné investici zpeněžit (zásada likvidity) a rozdělení investic mezi více nezávislých subjektů (zásada diverzifikace).

Kromě skladby finančního umístění je předpisy definována i měna, v které pojišťovna aktivum drží. Měna je určena podle měny, v které se bude v budoucnu pravděpodobně vyplácet závazek z uzavřené pojistné smlouvy, nebo ve měně státu, kde je umístěno pojistné riziko.

Technické rezervy

Jak již bylo zmíněno, technické rezervy představují zdroj krytí finančního umístění a jsou vytvářeny na základě uzavřených pojistných smluv a možných budoucích rizik z nich vyplývajících. Pojišťovna musí mít dostatečně vysoké technické rezervy, aby byla schopna dostát veškerým svým závazkům z uzavřených pojistných smluv. Riziková událost, na kterou je uzavřena smlouva, může být pravděpodobná nebo jistá, avšak neznámá je výše nebo okamžik, kdy událost nastane.

Pojišťovna vytváří následující technické rezervy:

- a) rezerva na nezasloužené pojistné;
- b) rezerva na pojistná plnění;
- c) rezerva pojistného životního pojištění;
- d) rezerva pojistného neživotního pojištění;
- e) rezerva na prémie a slevy;
- f) vyrovnávací rezerva;
- g) rezerva životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník;
- h) a další.

Při vytváření rezerv musí pojišťovna dbát na důsledné oddělování rezerv pro životní pojištění a pro neživotní pojištění, protože některé z rezerv se vytvářejí pro stejné účely u obou typů pojištění.

Depozita při pasivním zajištění

Další typickou pasivní položkou rozvahy komerční pojišťovny jsou depozita při pasivním zajištění. Jedná se o závazek, který vzniká prvopojistiteli ze záručních depozit (zajistitel poskytuje depozitum a vzniká mu pohledávka za prvopojistitelem) Závazek není možné zúčtovat s jinými závazky prvopojistitele vůči zajišťovateli. Zároveň tato položka zahrnuje i příslušenství.

1.2.2 Výkaz zisku a ztráty

Podobně jako předchozí subkapitola byla zaměřena na specifika rozvahy komerčních pojišťoven, bude se tato kapitola věnovat specifikům ve výkazu zisků a ztrát pojišťoven. Jako podklad opět poslouží přehledná upravená tabulka.

Vzorový výkaz zisku a ztráty komerční pojišťovny	
Náklady	Výnosy
Technický účet k neživotnímu pojištění	
Náklady na pojistná plnění	Předepsané hrubé pojistné
- náklady na pojistná plnění postoupená zajistiteli	- Předepsané hrubé pojistné postoupené zajistitelům
+/- ZS rezervy na pojistná plnění	+/- ZS rezervy na nezasloužené pojistné
- (+/-) ZS rezervy na pojistná plnění postoupená zajistiteli	- (+/-) ZS rezervy na nezasloužené pojistné postoupená zajistiteli
= Náklady na pojistná plnění očištěna od zajištění	= Zasloužené pojistné očištěné od zajištění
Technický účet k životnímu pojištění	
Náklady na pojistná plnění	Předepsané hrubé pojistné
- náklady na pojistná plnění postoupená zajistiteli	- Předepsané hrubé pojistné postoupené zajistitelům
+/- ZS rezervy na pojistná plnění	+/- ZS rezervy na nezasloužené pojistné
- (+/-) ZS rezervy na pojistná plnění postoupená zajistiteli	- (+/-) ZS rezervy na nezasloužené pojistné postoupená zajistiteli
= Náklady na pojistná plnění očištěna od zajištění	= Zasloužené pojistné očištěné od zajištění
Náklady z finančního umístění	Výnosy z finančního umístění

Netechnický účet	
Výsledek technického účtu k neživotnímu pojištění	
Výsledek technického účtu k životnímu pojištění	
Náklady z finančního umístění	Výnosy z finančního umístění
Ostatní náklady	Ostatní výnosy
Výsledek hospodaření za účetní období	

Tabulka 3: Vzorový výkaz zisku a ztrát komerční pojišťovny²⁴

Na první pohled jasné specifikum výkazu zisku a ztrát komerční pojišťovny je odlišné výkaznictví životního a neživotního pojištění. Tato skutečnost byla zmíněna i v předchozí subkapitole u technických rezerv, kde se musí životní a neživotní pojištění také striktně oddělovat. Mimo oddělení na životní a neživotní pojištění je ve výkazu zisku a ztrát ještě netechnický účet, kde pojišťovna vykazuje vše, co se nedá přímo či nepřímo přiřadit na životní či neživotní pojištění. Dalším specifikem patrným ze struktury výkazu je organizace podle činnosti. Druhové členění nákladů je v rámci analytických účtů.

Dalším faktorem typickým pro pojišťovny je možnost zajištění. Zajištění je možné zjednodušeně definovat jako „pojištění pojišťoven“. Ve své podstatě se pojišťovna chrání proti pokrývání velké škody úplně sama tím, že část rizika předá zajistiteli, který ručí, že v případě vzniku pojistné události se bude za určitých podmínek a v určité míře podílet na nákladech pojišťovny spojených s likvidací pojistné události. Za ručení pojišťovna odvádí zajistiteli část svých výnosů, ale zároveň zajistitel přebírá část rizik a v případě události i nákladů. Z tohoto důvodu je ve výkazu zisku a ztráty u většiny položek i podíl zajistitele, který má na dané položce.

Náklady na pojistná plnění

Při zkoumání jednotlivých položek jsou hned na prvním místě náklady na pojistná plnění. Jedná se o náklady, které pojišťovně vznikly v důsledku závazků z pojistné události, na kterou byli klienti pojištěni (např. povodně, kroupy, autonehoda). Jedná se spolu se správní režii o největší položku nákladů. Vzhledem k výši položky náklady na pojistné plnění se pojišťovna snaží o minimalizaci nákladů přijímáním různých opatření jako např. smluvní servisy pro opravu aut, s kterými mají nasmlouvané výhodnější ceny. Jedním z dalších způsobů snížení této položky je

²⁴ Vlastní tvorba autora

kvalitní systém *scoringu*²⁵ klientů, který pomáhá odhalovat pojistné podvody, o které se mnozí klienti snaží.

Rezervy na pojistná plnění

V okamžiku nahlášení pojistné události klientem pojišťovna odhaduje náklady, které budou s plněním škodní události nutné vynaložit, a vytvoří rezervu na toto pojistné plnění. Rezerva na pojistné plnění se rozpouští vždy až s uzavřením a vyřízením pojistné události (tedy v okamžiku, kdy vznikají náklady na pojistné plnění). Výše této rezervy se může v době od nahlášení do vyřízení měnit v důsledku nových zjištění.

Předepsané hrubé pojistné a rezervy na nezasloužené pojistné

I když se většina pojišťoven snaží navenek vystupovat jako filantrop, kterému záleží pouze na blahu ostatních, jedná se pořád o společnost, která je založena s cílem generovat zisk. Hlavním zdrojem příjmu pojišťoven je pojistné, které získávají od svých klientů a slouží k pokrytí nákladů na pojistná plnění, správní režie a na pokrytí zisku pro pojišťovnu.

*„Předepsané hrubé pojistné zahrnuje všechny částky splatné podle pojistných smluv během účetního období nezávisle na tom, zda se tyto částky zcela nebo zčásti týkají budoucích účetních období.“*²⁶

Předepsané hrubé pojistné zahrnuje pojistné předepsané klientům bez ohledu na období, ke kterému se pojistné vztahuje. O časové rozlišení výnosů z pojistného do příslušného účetního období se postará rezerva na nezasloužené pojistné, která se vytváří na pojistné, které pojišťovna předepsala v běžném roce, ale vztahuje se až k budoucím účetním obdobím.

Náklady a výnosy finančního umístění

Finanční umístění bylo zmíněno již v části zabývající se rozvahou, kdy se jedná o největší položku aktiv. S položkou jako je tato, musí být samozřejmě spojeny i náklady a výnosy z její držby, prodeje a z přecenění. Mezi výnosy z držby patří

²⁵ Scoring prvotně slouží k posouzení bonity klienta, tedy k ohodnocení jeho finanční situace a schopnosti dostát svým závazkům. Scoring probíhá nejen na základě informací získaných od klienta, ale i jiným způsobem (výpis z rejstříku trestů, registr dlužníků, finanční úřad...)

²⁶ Bokšová, Jiřina: Účetnictví komerčních pojišťoven – specifika v ČR, str. 103

například přijaté dividendy a nájemné z nemovitostí. Nákladem z držby poté veškeré náklady jako správa, údržba a opravy budov. Výnosy a náklady se v neposlední řadě vztahují k majetkovým účastem a ostatním investicím, které se přeceňují na reálnou hodnotu přes výsledovku a vlastní kapitál. Přeceňování na reálnou hodnotu se věnují další kapitoly v této práci. Dále se náklady z držby vztahují na správu majetku finančního umístění.

1.2.3 Příloha

Příloha slouží jako interpretační část účetní závěrky pro ostatní výkazy, které by bez ní neměly ani z daleka takovou informační hodnotu jako s informacemi v ni obsaženými a u pojišťovny to platí dvojnásob. V příloze jsou pro uživatele uvedeny obecné informace o společnosti (jméno, sídlo,...), informace o účetních metodách (způsoby oceňování jednotlivých položek účetní závěrky, které mohou sloužit pro představu, jestli jejich hodnota je v účetnictví podhodnocena nebo nadhodnocena či odpovídá jejich reálné hodnotě, informace o tvorbě opravných položek účetní jednotkou a další) a doplňující informace k jednotlivým položkám, pokud to vyžadují předpisy nebo je uzná účetní jednotka za vhodné.

V přechozích kapitálách byly zmíněny specifika rozvahy a výkazu zisku a ztráty. Všechny uvedené položky mají své místo i v příloze, kde se jim věnuje více pozornosti. Jsou zde detaily a vývoj technických rezerv v širším rozdělení. Informace o jednotlivých typech pojištění, které pojišťovna poskytuje a jejich distribuční kanály. V neposlední řadě se v příloze uvádí solventnostní ukazatele pojišťovny a jejich vývoj spolu se zprávou o řízení rizik.

1.2.4 Výkaz o změně vlastního kapitálu

Výkaz o změně vlastního kapitálu se u pojišťoven nijak zvlášť neliší od výkazu o změnách vlastního kapitálu jiných subjektů. V prováděcí vyhlášce č. 502/2002 Sb. k ustanovení zákona o účetnictví se v §3 odst. 5 definuje obsah výkazu o změnách vlastního kapitálu následovně:

„Přehled o změnách vlastního kapitálu obsahuje zejména zvýšení nebo snížení vlastního kapitálu v průběhu účetního období podle oceňovacích zásad používaných v účetní závěrce, rozdíly ze změn účetních metod, účetní případy související s takovými vztahy se společníky obchodní korporace, kdy vystupují v roli vlastníků, výplatu podílu na zisku.“

	Zákl. kapitál	Emis. ážio	Oceň. rozdíly	Rezerv. fond	Sociální fond	HV běžného období	NZML	Zálohy na podíly na zisku	Celkem
Poč. stav	5 000	1 000	900	90	420	6400	0	0	13 810
Přec. cenných papírů			400						400
Rozpuštění přecenění z prodaných cenných papírů			-230						-230
Čerpání soc. fondu					-110				-110
Převedení výsledku hospodaření do NZML						-5000	5000		0
Vyplacení podílů na zisku						-1400			-1400
Navýšení zákl. kapitálu	2 000	1 300							3 300
Výsledek hospodaření běžného období						3000			3 000
Zálohy na podíly na zisku								-500	-500
Konečný stav	7 000	2 300	1 070	90	310	3 000	5 000	-500	18 270

Tabulka 4: Ilustrativní příklad Přehledu o změnách vlastního kapitálu²⁷

²⁷ Vlastní tvorba autora

2 Legislativní změny v účetnictví pojišťoven 2016

S rokem 2016 vešly v účinnost dvě významné novely, které značně ovlivňují komerční pojišťovny. Jedná se o novelu zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění vyhlášky č. 221/2015 Sb. a novelu vyhlášky č. 502/2002 Sb., ve znění vyhlášky 252/2015 Sb., o pojišťovnictví, které přinesly neočekávané změny. Naopak příkladem dopadu, kdy nedojde k očekávané změně, je nepřijatá novela zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, u které se objevily nejasnosti a nebyla schválena v termínu, v kterém byla očekávaná a vyžadována Evropskou unií. Aktuálně se předpokládá, že novela bude schválena a vejde v účinnost na podzim tohoto roku.

Novela zákona o účetnictví přinesla mnoho změn, jako nově definici subjektu veřejného zájmu, která byla původně v zákoně o auditorech. Dále rozdělení účetních jednotek na mikro, malé, střední a velké, nebo nově musí účetní jednotka sestavovat k rozvahovému dni *zprávu o platbách orgánům správy členského státu Evropské unie nebo třetí země*.

Ačkoliv mnohé změny byly nutné a mají smysl, došlo k jistým změnám, které vyvolaly zmatek. Tím zmatkem byl rozpor mezi zákonem o účetnictví a vyhláškou, který vznikl zrušením přeceňování finančního umístění na reálnou hodnotu zákonem, ale vyžadování přecenění vyhláškou. Pojišťovny se z toho důvodu od začátku roku potýkají s problémem, že neví, jestli se mají řídit zákonem nebo vyhláškou. Změna v zákoně, kterou se ruší přeceňování Investic na reálnou hodnotu, nebyla příliš očekávaná, zvláště když je to už jedenáct let od chvíle, kdy se na reálnou hodnotu položky Investic, jako jsou i pozemky a stavby, začaly přeceňovat.

Zrušený bod o oceňování ke konci rozvahového dne na reálnou hodnotu investic (finančního umístění) podle §27 Zákona o účetnictví před novelou č. 221/2015 Sb.:

„finanční umístění, s výjimkou dluhopisů držených do splatnosti, jejichž emitentem je členský stát Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj a jejichž hodnocení bylo alespoň dvěma mezinárodně uznávanými ratingovými agenturami stanoveno na úrovni České republiky nebo vyšší, nejedná-li se o finanční umístění vztahující se k závazkům ze životního pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník, a

technické rezervy u účetních jednotek, které provozují činnost pojištění nebo zajištění podle zvláštních předpisů; kromě veřejného zdravotního pojištění;“

Vzhledem k nepřesnostem v aktuální legislativě vydalo Ministerstvo financí alespoň sdělení k některým ustanovením v zákoně a vyhlášce jako součást Finančního zpravodaje z 19. května 2016. Sdělení se snaží dotčeným účetním jednotkám pomoci s chápáním změn, ke kterým došlo, a to prostřednictvím znění zákona a novely, podle kterých se mají či nemají řídit, nebo následně přímo sepsanými postupy.

Tato kapitola rozebere jednotlivé části finančního zpravodaje a jejich vliv na výkazy pojišťoven.

2.1 Pozemky a stavby, popřípadě jiné věci nemovité

Od roku 2002 se veškeré Investice, a tím i pozemky a stavby, popřípadě jiné věci nemovité, pojišťoven začaly přeceňovat k datu účetní závěrky na reálnou hodnotu. V případě pozemků a staveb došlo v témže roce k přecenění přes výsledek hospodaření, čímž se navýšil vlastní kapitál pojišťovny, který si akcionáři mohli nechat vyplatit a odsát tak nemalé prostředky z pojišťovny, protože ceny nemovitostí (a to především v Praze) rostly v řádech desítek až stovek procent. Do roku 2004 pojišťovny pokračovaly v účetních odpisech z historických cen zároveň s přeceňováním na reálnou hodnotu. V roce 2004 ministerstvo financí zrušilo účetní odepisování majetku, jež vedlo k dalšímu navýšení vlastního kapitálu, a změnilo způsob přecenění na reálnou hodnotu, které až do roku 2015 probíhalo proti účtu na straně vlastního kapitálu – ostatní kapitálové fondy (fond z přecenění). S novelou zákona o účetnictví účinného od 1. ledna 2016 se ovšem přecenění Investic na reálnou hodnotu ruší a neupravením vyhlášky, kde je stále přecenění pozemků a staveb na reálnou hodnotu definováno v §27 vyhlášky, dochází k nesouladu.

Zpravodaj v případě pozemků a staveb vyžaduje od pojišťoven postupování podle zákona namísto vyhlášky a opuštění od oceňování na reálnou hodnotu. Dále zpravodaj určuje, že jako výchozí ocenění pro rok 2016 se použije ocenění použité v účetní závěrce k 31. 12. 2015.

Pojišťovny se během roku 2016 musí vypořádat se zůstatky na účtu fondu z přecenění přímo souvisejícími s pozemky a stavbami. Ve zpravodaji je vhodným způsobem napsáno, že k vypořádání má dojít „po 1. 1. 2016“, tedy kdykoliv od 2. 1. 2016 do 31. 12. 2016. Na pojišťovny tedy není vytvářen přehnaný nátlak na rychlé zaúčtování a vykázání této změny. Celkově jsou uvedeny pouze dvě možnosti k vypořádání fondu z přecenění v závislosti na situacích, které mohou v roce 2016 nastat, a to prvně v případě, kdy během roku 2016 dojde k realizaci, zejména prodeji, hmotného majetku a oceňovací rozdíl se převede do výkazu zisku a ztráty spolu s reálnou hodnotou prodaného aktiva. V důsledku se převede oceňovací rozdíl zpět do vlastního kapitálu, a nemá tak změna oceňování na jeho výši vliv. Druhá situace, která nastane v případě, že majetek zůstane ve vlastnictví pojišťovny, je řešena jednorázovým zrušením zůstatku na účtu fondu z přecenění proti konkrétní položce majetku v aktivech. Dojde ke změně ocenění aktiva a především ke změně výše vlastního kapitálu. Za předpokladu, že ceny nemovitostí v posledních dvanácti letech nepochybně rostly, dojde konkrétně ke snížení vlastního kapitálu a tak i solventnosti pojišťovny.

Dále se ve zpravodaji k pozemkům a stavbám uvádí, že se v období po 1. lednu 2016 dále postupuje v souladu s §25 a §28 zákona a §27 odst. 4 vyhlášky. Jinými slovy budou pojišťovny v oceňování pozemků a staveb postupovat stejně jako podnikatelé. Co zpravodaj nevysvětluje, jsou oprávky odpisovaného majetku, kdy neuvádí, z jaké hodnoty by se měly odpisy tvořit a především za jaké období. Období, zde hraje klíčovou roli v určení hodnoty, v které bude majetek v účetní závěrce za rok 2016 oceněn. Hlavní otázkou je, jestli pojišťovna bude muset nasimulovat odpisy za roky, kdy měla majetek ve vlastnictví. Tyto nasimulované odpisy by se proti oprávkám vykazaly v ostatním výsledku hospodaření a snížily by výši vlastního kapitálu, a tak i solventnost pojišťovny. Majetek pořízený po roce 2004 by tak byl v účetní závěrce za rok 2015 vykázán v ocenění, v jakém by byl v případě, že by se nikdy nepřeceňoval na reálnou hodnotu (pořizovací cena snižená o nasimulované oprávky). V případě, že pojišťovna vlastnila odpisovaný majetek již před rokem 2004, tak k jeho prvotnímu přecenění na reálnou hodnotu došlo skrz výsledek hospodaření a při zrušení zůstatku na účtu fondu z přecenění nese hodnotu právě z toho prvního přecenění, namísto původní pořizovací ceny, jako tomu je u staveb pořízených po roce 2004. Z jaké hodnoty by pojišťovna simulovala odpisy

a z jaké hodnoty by pokračovala v roce 2016, se jen těžko odhaduje. Je možné, že by pokračovala v odpisování, tam kde v roce 2004 skončila (tzn. z historické ceny, pokud by ji byla pojišťovna schopna dohledat), nebo by odpisy simulovala z hodnoty prvotního ocenění na reálnou hodnotu. Další variantou je, že pojišťovny nebudou muset zpětně vytvářet žádné oprávky a poprvé budou odepisovat za rok 2016 z hodnoty odepisovaného majetku získané po zrušení fondu z přecenění.

Při zachování předpokladu, že ocenění nemovitostí v posledních letech rostlo a ne naopak, neměla by změna v oceňování mít dopad na limity skladby finančního umístění, kde mohou nemovitosti na území členských států tvořit nejvýše 20% z celkových technických rezerv.²⁸ Limit finančního umístění by pojišťovna musela řešit ve chvíli, kdy reálná hodnota položek pozemků a staveb v rozvaze k 31. 12. 2015 byla nižší než historická hodnota s nasimulovanými oprávkami v roce 2016. Mohlo by tak dojít k přesáhnutí limitu 20% vlivem zrušení přecenění. Pravděpodobně by ovšem pojišťovna na místo přecenění na reálnou hodnotu vytvořila opravnou položku na snížení hodnoty pozemku nebo stavby.

Vyvstává otázka, jestli bude změna legislativy mít i daňový dopad, který budou muset pojišťovny zpětně zohlednit.

U velkých pojišťoven by zrušení přecenění položky pozemky a stavby nemělo mít výrazný dopad na krytí technických rezerv, protože z více jak 90% drží finanční umístění v cenných papírech a majetkových účastech. Ovšem pro malé pojišťovny to může mít výrazný dopad do řízení solventnosti a krytí technických rezerv.

2.2 Majetkové účasti

Podobně jako pozemky a stavby se majetkové účasti do konce roku 2015 přeceňovaly na reálnou hodnotu jako součást finančního umístění a od nového roku to již možné není. Při oceňování majetkových účastí v ovládané osobě nebo v osobě pod podstatným vlivem účetní jednotka nepřeceňuje na reálnou hodnotu a nevzniká tak oceňovací rozdíl vykazovaný ve vlastním kapitálu. Oceňovací rozdíl vykázaný k 31. 12. 2015 se jednorázově zúčtuje proti související majetkové účasti. Opět nejsou pojišťovny nuceny zúčtovat oceňovací rozdíl okamžitě, ale mají dostatek času do konce roku. Tento čas může být velice důležitý především pro pojišťovny,

²⁸ Vyhláška č.433/20009 Sb. §13 odst. 1 písm. g)

které nevedly zrovna ukázkovou analytickou evidenci a budou potřebovat čas pro identifikaci oceňovacího rozdílu dílčích položek majetkových účastí.

Novými předpisy a doporučením zpravodaje se tak ruší přeceňování majetkových účastí na reálnou hodnotu a to jak pomocí tržní hodnoty, tak ekvivalencí. V rozvaze pojišťovny se budou majetkové účasti vykazovat pouze v pořizovací ceně, popřípadě snížené o opravné položky při přechodném snížení hodnoty investice.

Naštěstí se alespoň u majetkových účastí nemusí pojišťovny potýkat se simulací odpisů. Na druhou stranu je zde větší pravděpodobnost potřeby navýšení finančního umístění z důvodu krytí technických rezerv, které může být značně ovlivněno oceněním v historických cenách namísto reálných hodnot. Podobně tak může být ovlivněn i limit nejvýše 10% kótovaných akcií z celkových technických rezerv, pokud jejich reálná hodnota byla nižší než ta historická, na kterou se nově přecení. Tyto případy by měly být spíše ojedinělé, a pokud hodnota majetkové účasti je nižší, než jejich historické ocenění, měla by být vytvořena opravná položka.

2.3 Cenné papíry (dluhopisy) držené do splatnosti

V úvodu této kapitoly bylo citováno původní znění zákona o účetnictví v části oceňování finančního umístění na reálnou hodnotu. Ve zmíněném odstavci je jasně dané, že se na reálnou hodnotu museli přeceňovat veškeré dluhové cenné papíry držené do splatnosti s výjimkou cenných papírů vydaných v zemích OECD (organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj), které byly zároveň ohodnoceny mezinárodně uznávanými ratingovými agenturami na úrovni České republiky nebo vyšší. Zrušením tohoto znění se nově musí dluhové cenné papíry držené do splatnosti oceňovat stejně jako u podnikatelů. Tedy podle §27 odst. 1 písm. a) Zákona se nebudou oceňovat v reálné hodnotě, ale v diskontované.

Jak si poradit s oceňovacím rozdílem, který účetní jednotka u dluhových cenných papírů držených do splatnosti má, se snaží opět popsat finanční zpravodaj. Jak již bylo uvedeno v odstavcích výše, nebudou se cenné papíry již oceňovat reálnou hodnotou a s tím je i spojeno nevykazování v položce *cenné papíry oceňované reálnou hodnotou proti účtům nákladů a výnosů*. V rozvaze budou nově vykazovány v položce „ostatní cenné papíry držené do splatnosti“. Podobně jako u staveb i u dluhových cenných papírů máme dvě možná řešení, která se od sebe liší podle splatnosti dluhopisu a podle způsobu přeceňování dluhopisu v minulosti.

Dluhopisy držené do splatnosti se buď přeceňovaly výsledkově, či rozvahově. Pokud byl dluhopis v minulosti přeceňován výsledkově, mělo by se jeho přecenění postupně odúčtovat do nákladů nebo výnosů až do jeho splatnosti. Pokud by byl tento dluhopis prodán před splatností, zúčtuje se celé přecenění k datu realizace. V případě dluhopisu přeceňovaného rozvahově závisí postup na faktu, zdali je dluhopis v tomto účetním období realizován nebo ne. V případě realizace postupuje účetní jednotka podle §29 odst. 6 věty druhé vyhlášky. V případě, že je dluhopis splatný až v následujícím účetním období a účetní jednotka jej drží do splatnosti, zúčtuje přecenění proti položce cenných papírů držených do splatnosti.

Více než v předchozích dvou částech, může mít změna hodnoty vykazované u dluhových cenných papírů, dopad do limitů finančního umístění, a tak na krytí technických rezerv. Problém může nastat především u pojišťoven, u kterých finanční umístění přesně kryje technické rezervy nebo je jen nepatrně vyšší. Může tak nastat situace, kdy bude finanční umístění přechodně nižší než technické rezervy. Takovou situaci by musela pojišťovna okamžitě napravit pořízením nového finančního umístění, protože není možné, aby technické rezervy nebyly kryty.

Přestože finanční zpravodaj vyjasnil některé otázky, které se objevily od zveřejnění obou novel, neodpověděl na zcela všechny a pojišťovny si s nimi budou muset pravděpodobně poradit samy, pokud do konce roku ministerstvo nevydá další finanční zpravodaj nebo nařízení, které by upravovalo znění zákona i vyhlášky, protože ne každá pojišťovna si nutně musí všimnout finančního zpravodaje, který je v této části komentován.

Vzhledem k faktu, že pojišťovny podléhají povinnému auditu, který ověřuje správnost účetní závěrky, dá se předpokládat, že auditorská profese přijde s odpovědí na některé z nezodpovězených otázek během auditu a zajistí porovnatelnost účetních závěrek jednotlivých pojišťoven na českém trhu. Některé pojišťovny na svého auditora možná budou dokonce spoléhat s vyjasněním dané problematiky.

3 Solvency II v komerčních pojišťovnách

Komerční pojišťovna během své činnosti naráží na mnohá rizika. Hlavním z těchto rizik je samozřejmě pojistné riziko, kdy jde o pravděpodobnost vzniku škody, za kterou pojišťovna přebírá zodpovědnost, a chrání tak pojištěného před i finančně neúnosnou škodou.

Rizika, kterým pojišťovna podléhá:

- Investiční rizika

Jedná se o rizika, kterým podléhají všechny finanční instituce. Jejich vliv má vždy dopad do položek aktiv. Rizikem se všeobecně nazývá nebezpečí, že budoucí výnos z investice se bude lišit od výnosu očekávaného. Jedním z investičních rizik je riziko *inflační*, kterým je nebezpečí, že se v ekonomice zvýší ceny zboží a služeb, čímž klesne kupní síla investice. Dále jde o kreditní riziko, které je spojeno s neschopností dlužníka dostát svých závazků (např. emitent nebude schopný splatit nominální hodnotu dluhopisu). Také mezi investiční rizika patří *úrokové* riziko, kdy dochází například k poklesu ceny akcií a dluhopisů ve vlastnictví, vlivem vyšší tržní úrokové míry. Nepochybně zde musí být zmíněno i riziko *likvidity*, které je spojeno s každou investicí, a zohledňuje schopnost společnosti přeměnit danou investici na peníze. V neposlední řadě se musí zmínit *měnové* riziko. Citlivost na změnu měnových kurzů je rizikem všech investic vedených v cizí měně. V případě, že se zahraniční měna investice znehodnotí oproti domácí měně, klesne i výnos z investice. Jako příklad může posloužit dluhopis držený do splatnosti s nominální hodnotou €1000. Pokud společnost předpokládala, kurz 27,50 Kč/€, tak by příjem ke dni splatnosti byl 27 500 Kč. Ovšem se znehodnocením eura oproti koruně byl ke dni splatnosti kurz 27,00 Kč/€ a společnost tak získala pouze 27 000 Kč. Tedy o 500 Kč méně, než předpokládala pouze v důsledku změny měnového kurzu.

- Pojistně-technická rizika

Pojišťovna při uzavření pojistné smlouvy přebírá rizika svého klienta a za tyto rizika mu ručí a musí je být schopná pokrýt v případě, že

nastanou. Pojišťovna ovšem kalkuluje pojistné předepisované svým klientům takovým způsobem, aby se výdaje spojené s nastáním rizikových událostí pokryly včetně pokrytí ostatních nákladů pojišťovny. Pojišťovna zde pracuje s pravděpodobností, že dojde k pojistné události a s odhadem výše nákladů spojených s pojistným plněním. Pojistně-technickým rizikem je následně riziko odchylky způsobené mezi předepsaným pojistným a výdaji pojišťovny, které se liší od očekávaného průběhu.

Mezi hlavní rizika patří riziko adekvátnosti škodních rezerv, kdy pojišťovna nebude mít vytvořeny dostatečně vysoké rezervy na výplatu pojistných plnění. Jedná se o případy, kdy pojišťovna neočekávala nastání škodní události v rozsahu, v kterém k nim došlo. Příkladem zde mohou být povodně, ke kterým může dojít jednou za deset let, nebo také každý rok ať už v závislosti na poloze pojištěné nemovitosti nebo počasí. Dále mezi pojistně-technická rizika patří riziko výše pojistného, které může být pojistným matematikem špatně spočítáno a příjmy z pojistného nepokryjí náklady na pojistná plnění a část správní režie. Pro pojišťovny by takto spočítaný produkt byl ztrátový. Některé produkty ovšem pojišťovny úmyslně sestavují s nízkou ziskovostí až ztrátou, a to s cílem získání klientů a předpokladem, že klienti zakoupí i jiné produkty, na kterých se jim výnosy navrátí. Celkově je pojistně-technické riziko především na bedrech pojistných matematiků, kteří musí co nejlépe odhadnout jak pravděpodobnost nastání náhodilé události, tak její rozsah a náklady s ní spojený. Pojišťovna se proti některým vysokým rizikům chrání zajištěním. Tedy část možných budoucích rizik převádí na jiný subjekt. Jde především o korporátní škody, kdy pojišťovna musí kromě náhrady samotné škody uhradit i ušlý zisk z pozastavení provozu společnosti a takový náklad by mohl být pro samotnou pojišťovnu likvidační a proto se zajistí.

- Asset-Liability rizika

Mezi Asset-Liability rizika patří riziko spojené s aktivy a závazky, a to především riziko spojené s jejich nevhodnou strukturou a vzájemnou závislostí, které souvisí s investiční činností pojišťovny a umístováním technických rezerv. Aktiva by měla být tvořena takovým majetkem,

který koresponduje se závazky, které pojišťovna má. Například při uzavření pojištění na 20 let by pojišťovna měla nalézt dluhopis splatný za 20 let a jistým výnosem. Neustálé porovnání aktiv a závazků pojišťovny z důrazem na likviditu, splatnost a rizika má v pojišťovně obvykle na starosti samostatné oddělení začleněné pod útvarem řízení rizik. Může se jednat i o inflační riziko, kdy pojistné plnění v budoucnu bude vlivem inflace vyšší než na něj vytvořená technická rezerva. S asset-liability rizikem je úzce spojen koncept risk managementu, tedy řízení rizik, který je v dnešní době už nedílnou součástí jakékoliv společnosti. Jeho cílem je vnímání rizik nejen jednotlivě, ale i komplexně, kdy se rizika identifikují, pochopí a zařadí do dané kategorie, aby se mohly řídit jako celek. Kromě vymezení rizik dochází k jejich měření a odhadu dopadu do hospodaření společnosti

- Operační rizika

Mohlo by se říct, že operační riziko zahrnuje veškerá ostatní rizika, která nebyla zmíněna ve výše uvedených. Operační rizika jsou spojena jak s celkovým fungováním společnosti, tak s dílčími operacemi uvnitř společnosti. Za zmínku stojí nedokonalé řízení, kdy se na pozice řídicích pracovníků dosadí lidé bez zkušeností a praxe, kteří již samotnou neznalostí a nevědomostí mohou způsobit škodu špatným rozhodnutím. Tomu by měly alespoň částečně bránit správně nastavené kontrolní mechanismy ve společnosti, které by měly nastavovat schvalovací a odpovědnostní systém. Mezi další operační riziko patří riziko chybovosti pracovníků, protože chybu může udělat opravdu kdokoli. Chybou může být například schválení výplaty pojistného plnění likvidátorem v plné výši u dopravní nehody, kdy pojistník havaroval pod vlivem alkoholu. V takovém případě by měla být výše plnění krácena nebo zcela zamítnuta, ale likvidátor na tuto skutečnost mohl zapomenout a způsobil tak pojišťovně náklad, který by nemusela vynakládat. Na stejném příkladu se dá ilustrovat riziko podvodu, kdyby škodu likvidátor neschválil omylem, ale úmyslně. Se snahou o pojistné podvody se pojišťovny setkávají skoro denně a mají speciální útvary na odhalování podvodů. Může se jednat o podvody méně komplikované, kdy se o pojistný podvod snaží pouze pojistník (uvede, že k pojistné

události došlo jiným způsobem, než tomu bylo ve skutečnosti), nebo komplikovanější, kdy je do podvodu zapojeno více osob (pojistník je domluven s lékařem, aby do zprávy napsal jinou diagnózu, za kterou je vyšší pojistné plnění).

Pro správné řízení jednotlivých rizik je velmi důležité, aby společnost měla zavedený spolehlivý systém kontroly a risk managementu.

Solventností se v pojišťovnictví pak rozumí schopnost pojistitele plnit (uhradit) veškeré pojistné závazky vzniklé na základě realizovaných pojistných událostí. Jinými slovy pojistitel není solventní ve chvíli, kdy nemá aktiva v dostatečné výši, nebo nejsou dostatečně likvidní, aby mohl pojistné závazky finančně pokrýt.

Hrozbu nesolventnosti se snaží rozpoznat regulační orgán, aby předešel zadlužení pojistitele a nutnosti plnění ze společných garančních fondů²⁹. Počátkem regulace solventnosti pojišťoven může být označena ze sedmdesátých let minulého století tzv. Solvency I., jejímž základním principem bylo porovnání disponibilní míry solventnosti s požadovanou mírou solventnosti (popřípadě s výší garančního fondu) a dále vyvodit následky podle (ne)splnění limitů. Ve své podstatě regulace solvence stanovuje kapitálové požadavky pojišťoven podobně jako Basel u bankovních subjektů.

3.1 Základní pojmy

V této kapitole budou uvedeny základní pojmy související s regulací solventnosti komerčních pojišťoven.

EIOPA

Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (European Insurance and Occupational Pensions Authority) sídlící ve Frankfurtu nad Mohanem, působí od roku 2011, kdy převzal veškeré povinnosti od zanikajícího Výboru evropských orgánů dohledu v pojišťovnictví a zaměstnaneckých penzích (CEIOPS – Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors).

²⁹ Bezpečnostní minimum solventnosti pojišťovny, pod které nesmí klesnout. Bližší vysvětlení dále v textu.

EIOPA je nezávislým poradním orgánem Rady Evropské unie a Evropského parlamentu v oblasti pojišťovnictví a zaměstnaneckých penzijních pojištění. Mimo jiné k jejím povinnostem patří jednotná a důsledná regulace vnitřního trhu, zajištění vhodného řízení rizik pojišťovnami a ochrana spotřebitele.

Právě EIOPA podporuje projekt Solvency II již od samého počátku a bude jejím úkolem dohlížet nad jejím dodržováním. Za tímto účelem vydává konzultační dokumenty spolu s návody pro EU, spolupracuje na legislativních dokumentech a provádí důležité kvantitativní dopadové studie na pojistný trh EU. Těchto studií se pojišťovny účastní dobrovolně po celé EU, a tvoří tak reprezentativní vzorek celého trhu.

EIOPA už od začátku diskuzí nad Solvency II požaduje brzké zavedení v celé EU, ale dosažení shody mezi Evropskou komisí, Radou EU a Evropským parlamentem nebylo tak jednoduché a zavedení trvalo více jak 10 let, přičemž se některé části Solvency II musely předělat už z podstaty zastarání původních návrhů.

Disponibilní míra solventnosti

Disponibilní míra solventnosti představuje zdroje, které pojišťovna má k dispozici. Rozumí se jí upravená výše vlastních zdrojů pojišťovny. Vypočte se jako součet položek vlastního kapitálu (základní kapitál, emisní ažio, ostatní kapitálové fondy, rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku, nerozdělený zisk minulých účetních období a běžného období po odečtení části zisku určeného k vyplacení akcionářům) snížené o hodnotu nehmotného majetku, vlastních akcií a podílů ve finančních institucích.

Minimální kapitálový požadavek (MCR³⁰)

Podle rámcové směrnice II je minimální kapitálový požadavek definován: „*Minimální kapitálový požadavek odpovídá výši použitelného primárního kapitálu³¹, pod níž by pojistníci a oprávněné osoby byly vystaveny nepřijatelné úrovni rizika, pokud by pojišťovnám a zajišťovnám bylo povoleno pokračovat v jejich operacích.*“ Nahrazuje ukazatel *požadované míry solventnosti*³² počítané

³⁰ Z anglického „Minimum Capital Requirement“

³¹ Použitelný primární kapitál odpovídá položkám vlastního kapitálu, které je možné použít k absorbování ztrát při plném pokračování v činnosti.

³² Minimální výše disponibilní míry solventnosti

v rámci Solvency I. Pojišťovna může pro výpočet použít schválený interní model, nebo předepsaný výpočet. Výpočet musí být jasný a jednoduchý, aby bylo možné jej kontrolovat. Vypočtená hodnota odpovídá hodnotě vlastních zdrojů, pod kterou by pojistníci podstupovali nepřijatelné riziko. Minimální kapitálový požadavek se vypočte jako lineární funkce skupiny nebo podskupiny těchto proměnných: technické rezervy pojišťovny, předepsané pojistné, rizikový kapitál³³, odložená daňová povinnost a administrativní náklady. Hodnoty jednotlivých položek musí být měřené očištěné o zajištění a alespoň jednou za čtvrtletí. Minimální kapitálový požadavek má nastavený absolutní minimální hranice směrnicí na 2,2 mil EUR pro neživotní pojišťovny, 3,2 mil EUR pro životní pojišťovny a součet obou hodnot pro pojišťovny poskytující životní i neživotní pojištění. Nezávisle na těchto minimech je nastaveno minimum ve výši 25% z *Solventnostního kapitálového požadavku* a maximum, které by neměl minimální kapitálový požadavek přesáhnout ve výši 45% ze *Solventnostního kapitálového požadavku*.³⁴

Solventnostní kapitálový požadavek (SCR³⁵)

Už z názvu je zřejmé, že se jedná o regulatorně nastavený limit míry solventnosti, od kterého se již při nesplnění odvíjejí regulatorní kroky k nápravě situace, jako je například ozdravný plán finanční situace. Jde o požadovanou míru solventnosti.

Solventnostního kapitálového požadavku, který plní funkci požadované míry solventnosti, je dosaženo v případě, kdy výše současného kapitálu s pravděpodobností 99,5% nezpůsobí zruinování pojišťovny v jednoletém horizontu, i kdyby musela absorbovat neočekávané ztráty. Pokud by se pojišťovna dostala v krátkém období pod tuto hranici, měla by co nejdříve stanovit plán pro návrat kapitálu a doplnit chybějící výši.

Pro výpočet Solventnostního kapitálového požadavku může pojišťovna buď použít standardní model výpočtu uvedený u směrnice, nebo si vytvořit vlastní model. EIOPA spolu s Evropskou unií předpokládá, že většina pojišťoven si bude vytvářet vlastní model, kterým budou dosahovat nižší hranice solventnostního kapitálového

³³ Rizikový kapitál (Capital at Risk) – část vlastního kapitálu, která slouží ke krytí neočekávaných ztrát pojišťovny, aby byla schopna dostát svým závazkům plynoucím z uzavřených pojistných smluv

³⁴ Článek 102, směrnice 2009/138/EC Solvency II

³⁵ Z anglického „Solvency Capital Requirement“

požadavku, ale k tomu budou muset vést velmi kvalitní vnitřní risk management, který lépe odráží rizikový profil podniku.

Výpočet solvenostního kapitálového požadavku probíhá na základě stávajících smluv a smluv očekávaných v následujících 12 měsících, přičemž se snaží přihlídnout ke všem kvantifikovatelným rizikům. Solventnostní kapitálový požadavek kryje alespoň neživotní upisovací riziko, životní upisovací riziko, zdravotní upisovací riziko, tržní riziko, úvěrové riziko a operační riziko.³⁶

Garanční fond

Jedná se o bezpečnostní minimum, pod které pojišťovna s mírou své solventnosti nesmí klesnout. Je ve výši jedné třetiny požadované míry solventnosti, přičemž nesmí být nižší než 3 mil. EUR. Položky, které pojišťovna může započíst do garančního fondu, jsou stejné jako položky zahrnující do disponibilní míry solventnosti. Při porušení limitu garančního fondu může Česká národní banka požadovat krátkodobý finanční plán, jak situaci napravit.

Risk Based Capital – rizikově vážený kapitál

Metoda, která měří vhodnou minimální výši kapitálu za vykazovanou jednotku. Výše kapitálu by měla odpovídat celkové podnikatelské činnosti a zohledňovat přitom velikost jednotky a rizikový profil. Rizikově vážený kapitál stanovuje limit rizika, který je pojišťovna schopna ustát. Velké riziko vyžaduje hodně kapitálu, který pojišťovně poskytuje polštář proti insolvenci.³⁷ Rizikově vážený kapitál se počítá jak v pojišťovnictví, tak v bankovníctví a regulátoři i ratingové agentury mohou používat různé vzorce pro výpočet rizikově váženého kapitálu. Rizikově vážený kapitál se určuje jako výše aktiva vynásobená rizikem (vyjádřeným v procentech) s aktivem a pojišťovnou spojeným. Většinou se rizikově vážený kapitál interpretuje jako vlastní kapitál společnosti k rizikově váženému kapitálu. V takovém případě při poměru vlastního kapitálu k rizikově váženému kapitálu ve výši 200% drží společnost ve vlastním kapitálu dvojnásobek svého rizikového kapitálu. Ve zjednodušení se rizikově vážený kapitál vypočte jako součet

³⁶ Článek 101, směrnice 2009/138/EC Solvency II

³⁷http://www.naic.org/cipr_topics/topic_risk_based_capital.htm

vytipovaných rizikových položek aktiv a pojistných smluv zvážených procentem rizika, které nesou, spolu s úrokovými a tržními riziky.

Ukazatel solventnosti – solvency ratio

Solvency ratio se v případě pojišťoven rozumí výše vlastního kapitálu pojišťovny v poměru k předepsanému pojistnému a riziku, kterému pojišťovna čelí z pojistných událostí. Je několik způsobů jak vypočítat Solvency ratio. V jednom z nich se Solvency ratio počítá jako podíl vlastního kapitálu k solventnostnímu kapitálovému požadavku. Jako vlastní kapitál se zde počítá rozdíl aktiv oceněných v reálné hodnotě a reálné hodnotě závazků a rizikové marže. Solvency Ratio by mělo být vždy alespoň 100%. Pokud by kleslo pod tuto úroveň, musí pojišťovna neprodleně informovat regulátora a uvést reálný obnovovací plán, jehož cílem je navrátit hodnotu Solvency Ratio na 100% v následujících šesti měsících. V případě, že by Solvency Ratio kleslo pod úroveň minimálního kapitálového požadavku, musel by se obnovovací plán urychlit na tři měsíce. Při neúspěšnosti obnovovacího plánu v termínu má regulátor možnost odebrat pojišťovně licenci.³⁸

3.2 Význam solvency II

Význam potřeby Solvency II přichází s 21. stoletím, kdy se rozvíjí a mění finanční trhy a podmínky stanovené Solvency I se staly zastaralými.

Důvody změn na finančních trzích:

- globalizace;
- rozvoj;
- inovace;
- deriváty;
- sekuritizace;
- rozvoj IT;
- pokrok v matematické teorii.

Finanční trhy se tak staly méně stabilními vlivem vyšší volatility úrokových měn, inflace a měnových kurzů, přičemž Solvency I s těmito rizikovými faktory a

³⁸<http://de.genre.com/knowledge/blog/what-you-need-to-know-about-solvency-ii-and-reinsurance-en.html>

celkově s rizikovostí aktiv pojišťovny nepracovala a ani s rizikovostí pojišťovny celkově.

Dalším nedostatkem Solvency I je stanovení disponibilní míry solventnosti, která pracuje převážně s pasivy a nezohledňuje nízkou likviditu některých aktivních položek. Výpočty vycházející z účetní bilance nedosahují takové míry přesnosti jako výpočty vycházející z tržně ohodnocené bilance. Výše garančního fondu je stálá po několik let a nebere v úvahu inflaci. Správně by se měla výše garančního fondu zvyšovat minimálně s růstem inflace. V neposlední řadě není ze strany EU vyžadována kontrola kvality a bezpečnosti investic složek počítaných do míry solventnosti a celkově není regulace na pojistném trhu EU jednotná v porovnání mezi dílčími státy.

Směrnice Solvency II reaguje na potřebu usnadnit přístup k pojišťovacím a zajišťovacím činnostem a k jejich výkonu. Poskytnout tak možnost vytvořit větší konkurenceschopné prostředí. Aby toho bylo dosaženo, musí se odstranit nejzásadnější rozdíly mezi právními předpisy členských států určující pravidla pro pojišťovny a zajišťovny. Pro pojišťovny a zajišťovny se pomocí této směrnice poskytuje právní rámec pro pojišťovací a zajišťovací činnost na celém evropském trhu. Pojišťovnám se usnadní krytí rizik a závazků, které se nacházejí na území EU. Vzhledem k možnosti působení na celém území EU je pro řádné fungování vnitřního trhu a ochrany věřitelů, potřeba koordinovaných pravidel pro dohled nad pojišťovacími skupinami. Právě směrnice Solvency II má napomoci k maximální harmonizaci mezi členskými státy v oblasti pojišťovací a zajišťovací činnosti včetně dohledu nad nimi. Nelze ovšem zapomínat na národní právní úpravu, protože je v některých případech ponechána určitá volnost členským státům pro regulaci. Pouze čas ukáže, jestli tato volnost nezapříčiní vznik konkurenčního prostředí v rámci jednotného trhu a jestli národní úprava nebude znevýhodňovat některé pojišťovny v rámci nezbytné ochrany spotřebitelů.

Solvency II vytváří podněty k lepšímu porozumění a řízení rizika a podobně jako Basel II funguje na principu 3 pilířů:

- harmonizace trhů v dlouhodobém měřítku;
- oceňuje aktiva i pasiva pojišťovny;
- implementuje diverzifikaci do svých modelů.

Se Solvency II se zvyšuje ochrana jak klientů pojišťoven, tak jejich investorů, a zvyšuje se konkurenceschopnost účastníků na evropském pojistném trhu.

Základem Solvency II je její třípilířová struktura, která shrnuje požadavky, které regulace nově klade na pojišťovny.

a) Pilíř 1 – Kvantitativní požadavek³⁹

První pilíř definuje jednotlivé kapitálové požadavky pojišťovny, které při porovnání s vlastním kapitálem determinují její solventnostní pozici. Jedná se o výpočet solventnostního kapitálového požadavku (SCR – Solvency Capital Requirement) a minimálního kapitálového požadavku (MCR – Minimum Capital Requirement).

Rozdíl oproti Solvency I je pak především před samotným výpočtem, kdy musí dojít k ohodnocení kompletně celé rozvahy v tržních cenách a na základě ocenění rizik, čemuž se bude věnovat poslední kapitola této práce. Právě solventnostní rozvaha tvoří jádro prvního pilíře a má silné vazby na další dva, které upravenou rozvahu používají jako podklad pro své výkazy.

b) Pilíř 2 – Kvalitativní požadavky a pravidla dohledu⁴⁰

Druhý pilíř dává značný důraz na správu společnosti a odpovědnost managementu. Zaměřuje se na efektivní risk management a celkový systém řízení společnosti spolu s vnitřní kontrolou a auditem.

Nejdůležitější částí druhého pilíře je definování tzv. **ORSA** (Own Risk and Solvency Assessment), tedy vlastní posouzení rizik a solventnosti, které požaduje od pojišťovny pravidelné posuzování a zkoumání rizik a solventnosti, jimž podléhá jak interními, tak externími vlivy. ORSA shrnuje informace z celé společnosti a aplikuje je při analýze rizik a solventnosti. Zahrnuje veškeré solventnostní kapitálové požadavky, schválené limity rozsahu rizika a obchodní strategii společnosti. Vzhledem k tomu, že ORSA reprezentuje vlastní pohled na riziko a solventnost pojišťovny, je pouze na pojišťovnách jak si proces posuzování nastaví vzhledem k organizační struktuře a riziku, které podstupuje. Je stěžejní, aby

³⁹ Pillar 1 – Quantitative Requirements

⁴⁰ Pillar 2 – Qualitative Requirements & Rules on Supervision

administrativní, řídicí a kontrolní orgány společnosti znaly veškerá materiální rizika, kterým pojišťovna čelí. Nastavený proces pro ORSA musí být zdokumentován včetně již proběhlých posouzení rizik a jejich výsledků. ORSA musí proběhnout alespoň jedenkrát ročně.

c) Pilíř 3 – Výkaznictví orgánům dohledu a zveřejňování informací⁴¹

Podstatnou úlohou Solvency II je transparentnost pojišťoven a jejich vzájemná porovnatelnost na jednotném evropském trhu. Zajištění této transparentnosti je dvěma typy výkazů, kdy jeden se předkládá orgánům dohledu a druhý veřejnosti. Pojišťovny by měly vykazovat především tzv. QRT (Quantitative Reporting Templates – čtvrtletní a roční výkazy o klíčových finančních a solventnostních informacích pojišťovny).

Mezi výkazy patří:

- Solvency and Financial Condition Report (SFCR) – obsahuje kvalitativní a kvantitativní informace o solventnosti a finanční situaci pojišťovny. Jedná se o veřejný výkaz a slouží k dosažení transparentnosti trhu a podpora kázně na trhu. Sestavovat by se měl ročně během 14. až 20. týdne po skončení finančního roku.
- Regular Supervisory reporting (RSR) – obsahuje kvalitativní a kvantitativní informace podobně jako SFCR, ale rozšířené o informace, které není vhodné zveřejňovat, aby těchto informací nemohli konkurenti neoprávněně využít. Sestavuje se ve stejném termínu jako SFCR.
- Quantitative reporting forms – Sestavují se na čtvrtletní a roční bázi a obsahují klíčové finanční a solventnostní informace. Na výkaz se kladou nižší požadavky než na předchozí dva výkazy vzhledem k větší frekvenci. Roční výkaz má pro sestavení stejný termín jako předchozí výkazy, ale čtvrtletní by měly být sestaveny během pátého až osmého týdne po skončení čtvrtletní.
- Výkazy na vyžádání – dalšími výkazy jsou všechny ad-hoc výkazy, které je nutné předložit regulátoru na vyžádání, nebo při nastání situace, které takovou povinnost zakládají.

⁴¹ Pillar 3 – Supervisory Reporting and Public Disclosure

Informace ve všech výkazech by měly být:

- a) relevantní, spolehlivé a srozumitelné;
- b) odrážet povahu, rozsah a komplexnost činnosti dané pojišťovny či zajišťovny;
- c) být přístupný, komplexní ve všech podstatných ohledech, srovnatelný a konstantní v průběhu času.

3.3 Implementace Směrnic EU do legislativy členských zemí

Vzhledem k dlouhým prodlevám, a dokonce nedodržení termínu pro transpozici směrnice Solvency II do českého práva se tato subkapitola věnuje implementaci směrnice EU do legislativy členských zemí a postupu v případech, kdy podobně jako Česká republika u směrnice Solvency II, se nesplní termín pro začlenění směrnice do práva členského státu.

Někdy je možné se setkat s pojmy „implementace“ a „transpozice“ jako synonymy, ale implementace má širší rozsah než samotná transpozice. Transpozicí se myslí formální promítnutí směrnice do vnitrostátního právního předpisu. Implementace zahrnuje jak transpozici, tak následnou kontrolu, jestli transpozice proběhla a jestli se od stanoveného data členské státy podle transponované směrnice i řídí.

Zatímco nařízení EU je přímo závazné pro všechny členské státy, směrnice jako sekundární právní nástroj EU se snaží o společnou harmonizaci předpisů, přičemž na rozdíl od nařízení respektuje aktuální národní právní řád členských států. Členským státům zůstává volná ruka ve způsobu transpozice, takže se mohou rozhodnout, jestli pro transpozici použijí zákon, vyhlášku nebo nařízení.

Podle stavu národního práva je možné odvodit několik situací, které mohou nastat při implementaci směrnice.

- a) Směrnice obsahuje oblast, která nebyla dosud v národním právu upravena. Členský stát je pak povinen provést implementaci tak, aby směrnice vyvolala požadované právní účinky.
- b) Oblast regulovaná směrnicí už je zahrnuta ve vnitrostátní legislativě, ale je odchylná od regulace směrnice. V takovém případě se musí členský stát pokusit o úpravu současných předpisů a implementaci nové směrnice,

pokud je to možné. V opačném případě musí zrušit dosavadní předpisy a implementovat směrnici pomocí aktů nezbytných k jejímu působení.

- c) Poslední možnost je už ta nekomfortnější pro členský stát, a to v případě, kdy jsou jeho vnitřní právní předpisy kompatibilní se směrnicí.

Směrnice připravená k implementaci obvykle obsahuje lhůtu, v které má být implementace provedena členskými státy. Lhůta je většinou v rozmezí šesti měsíců až dvou let, přičemž Soudní dvůr hlídá její dodržení, protože v případě nedodržení lhůty se směrnice stává neefektivní z důvodu různých právních režimů ve zbytku Evropské unie.

Implementace je správně provedena, pokud jsou splněna následující kritéria:

- a) členský stát včas přijme transpoziční opatření,
- b) transpoziční opatření správně promítá obsah směrnice,
- c) transpoziční opatření má náležitou formu,
- d) je zajištěna náležitá aplikace, dodržování a efektivní vymahatelnost transpozičního opatření.

Především bod a) je velmi častým v mnoha státech a došlo k němu i v případě České republiky a implementace směrnice Solvency II. Státy velmi často obhajují nedodržení termínu nedostatkem zaměstnanců a legislativními potížemi, protože v některých případech se členské státy rozhodnou ke komplexní reformě, jako v případě Belgie a legislativy bankovníctví.

V případě nedodržení lhůty (nebo i při porušení jiných kritérií pro implementaci) vede Evropská komise řízení o důvodech a opodstatněnosti nedodržení této lhůty. Pokud Evropská komise dojde k závěru, že členský stát neměl opodstatněné důvody k nedodržení lhůty, může Evropská komise proti danému členskému státu podat žalobu k Soudnímu dvoru a zahájit soudní proces. Vzhledem k počtu směrnic vydaných EU a množstvím států v EU není řešení nedodržení termínu implementace pro Soudní dvůr nic výjimečného. Ovšem jen málokdy Soudní dvůr členskému státu přisvědčí, že nebylo v jeho silách implementaci dokončit v čas. Takovým případem byl například pumový útok, který spadá do kolonky „vyšší moc“, kterou členský stát není schopen ovlivnit. Na druhou stranu není problém u

soudu obhájit neimplementování směrnice, která není pro daný členský stát relevantní. Např. pro vnitrozemský stát směrnice týkající se moře.

V případě neopodstatněného nedodržení lhůty, proti kterému se Evropská komise rozhodla zahájit řízení a případně podat žalobu k Soudnímu dvoru, náleží členskému státu povinnost uhradit veškeré náklady spojené s tímto řízením a žalobou. Tyto náklady řízení slouží zároveň jako sankce pro členský stát a z řízení ani soudu nevyplývají žádné další pokuty navíc.

Transpozice směrnice Solvency II měla lhůtu k 1. 1. 2016. Tuto lhůtu Česká republika nedodržela, přesto se ale její implementace do národní legislativy připravuje formou zásadní novely zákona o pojišťovnictví, která se ovšem projednává v poslanecké sněmovně a očekává se její účinnost od podzimu tohoto roku. Obdobně jako novela zákona o pojišťovnictví bude nahrazena i vyhláška č. 433/2009, která se upraví podle požadavků směrnice. Poslední prováděcí vyhláška zákona o pojišťovnictví bude obsahovat vzory žádostí a jimi požadované přílohy.

Za kontrolu aplikace požadavků směrnice Solvency II není po transpozici již zodpovědná Evropská komise, ale EIOPA, která je složena ze zástupců národních orgánů dohledu. EIOPA má v pravomoci přímo vydávání pokynů, podle kterých se pojišťovny mají řídit, ale technické standardy musí dávat ke schválení Evropské komisi. V březnu 2015 vydala EIOPA již soubor šesti technických standardů upravujících vybrané schvalovací procesy orgánů dohledu související se žádostmi pojišťoven podle Solvency II.

4 IFRS 4 vs Solvency II

Standard IFRS 4 se zaměřuje na oblast pojistných smluv (Insurance Contracts – anglický název standardu). Mezinárodní výkaznictví dříve postrádalo jednotnou úpravu účtování a vykazování smluv, kdy předmětem obchodu je riziko. Nejenže dříve pojistné smlouvy vůbec neměly svůj standard, ale zároveň byly vylučovány z ostatních standardů. Vznikal tak prostor pro různé varianty vykazování v jednotlivých zemích, a tím i k zhoršené srovnatelnosti vykazovaných informací, spolu s nižší transparentností. Tato kapitola má za cíl seznámit s historií a vývojem IFRS 4 a upozornit na možný nesoulad s českými i evropskými předpisy a tak i samotným rozporem se Solvency II.

4.1 Historie IFRS 4

Projekt k vytvoření standardu, který by upravoval účtování a vykazování spojené s uzavíráním pojistných smluv, byl iniciován v roce 1997 Výborem pro mezinárodní účetní standardy (IASB). Cílem bylo zvýšit transparentnost vykazovaných informací a vyčíslit pro uživatele účetních výkazů náklady, výnosy, aktiva a závazky spojené s uzavřenými pojistnými smlouvami v účetních závěrkách subjektů, které uzavírají pojistné smlouvy.

V květnu 2002 se tvorba standardu rozdělila do 2 fází, jako důsledek povinného vykazování podle IFRS od 1. ledna 2005 pro konsolidované účetní závěrky společností, jejichž akcie jsou veřejně obchodovatelné v rámci EU, a bylo jisté, že se do té doby nestihne projekt kvalitně dokončit.

První fáze projektu byla zakončena 31. března 2004 vydáním standardu IFRS 4, jež měl být pouze krátkodobým řešením problematiky pojistných smluv a v blízké době nahrazen finální verzí standardu. Z krátkodobého řešení se ovšem stalo řešení, které trvá už více než dekádu.

Diskuzní materiál druhé fáze projektu byl vydán v květnu 2007 a otevřen k diskuzím. Vyjádření se očekávalo především od zainteresovaných subjektů, jako jsou pojišťovny, regulátoři a finanční analytici. Následně byl v srpnu téhož roku přizván ke komentářům americký FASB, který byl v říjnu následujícího roku připojen k celému projektu.

V červenci 2010 byl vydán první zveřejněný návrh (Exposure Draft), ke kterému bylo otevřeno připomínkování do listopadu téhož roku. V červnu 2013 byl následně vydán přepracovaný zveřejněný návrh s připomínkováním do října 2013.

4.2 Aktuálně platné znění IFRS 4

Standard se týká téměř všech pojistných smluv, včetně zajišťovacích smluv, které společnost uzavřela a které má v držení. Standardem se musí řídit všechny subjekty, které uzavřeli pojistnou smlouvu (nebo se na ně převádí pojistné riziko). Nevztahuje se na aktiva či závazky, které se řadí k finančním aktivům či závazům, které podléhají standardu IAS 39.

Standard řešil pouze základní věci a spoustu toho nedefinoval. Poskytuje velkou volnost k účetním postupům, které nemusí zajistit zcela relevantní a spolehlivé informace pro uživatele účetních výkazů. To by měla změnit už dlouho očekávaná druhá fáze projektu. Standard neupravuje komplexně účetnictví a výkaznictví pojišťoven, ale pouze účtování aktiv a závazků, které vyplývají z vydaných pojistných (zajistných) smluv.

Hlavním cílem standardu je zveřejnění informací, které vysvětlí částky v účetní závěrce, které vyplývají z uzavřených pojistných (zajistných) smluv (zúčtovaná aktiva, závazky, příjmy, výdaje a Cashflow). Dále musí účetní jednotka informovat o předpokládaných rizicích a jejich změnách, které mohou mít značný vliv na vykazované položky související s pojistnými smlouvami. Především pak se zaměřuje na ocenění závazků z pojistných smluv. Standard nově zakazuje pojistitelům tvořit rezervy na katastrofy a vyrovnávací rezervy.

Pojistná smlouva je podle IFRS 4 „*smlouva, na jejímž základě jedna strana (pojistitel) přijímá významné pojistné riziko jiné strany (pojištěnce) tím, že souhlasí s kompenzací pojištěnce, pokud by pojištěnce určitá budoucí nejistá událost (pojistná událost) v budoucnosti negativně ovlivnila*“. Český překlad IFRS

O *nejistou událost* se podle standardu jedná v případě, kdy v okamžiku podepsání smlouvy není jisté, jestli pojistná událost nastane, nebo kdy událost nastane, popřípadě jaká bude výše pojistného plnění, kdyby pojistná událost nastala. O *pojistné riziko* se podle standardu jedná v případě, kdy se nejedná o riziko finanční, které je převedeno od pojištěného na pojistitele. Nakonec, za *významné pojistné*

riziko se podle standardu myslí případ, kdy existuje minimálně jedna možná situace, kdy pojistitel utrpí ztrátu při nastání pojistné události.

Pojistitel testuje veškeré uzavřené pojistné obchody, jestli se jedná o pojistnou smlouvu dle IFRS 4. Musí se rozlišit smlouvy, které splňují definici podle standardu IFRS 4, a smlouvy, které jsou pouze investiční, na které se standard nevztahuje. V případech pojištění domácnosti či povinného ručení je výsledek jasný, ale komplikace nastává u smluv, které mají i investiční složku, jako jsou investiční životní pojištění.

O jaký typ smlouvy se jedná, se určuje k okamžiku uzavření kontraktu. Jestli jde o pojistnou smlouvu, tak se postupuje podle IFRS 4, v případě investiční smlouvy pak podle IAS 39 (v budoucnu IFRS 9). V následujících letech se už nemůže změnit z investiční na pojistnou a naopak.

Testování uzavřených smluv podle IFRS 4:

- a) Identifikace pojistné události.
- b) Má pojistná událost negativní dopad na pojištěnce?
- c) Má smlouva komerční podstatu či smysl?
- d) Co bude hradit pojistitel v případě pojistné události?
- e) Identifikace situace, při níž nedojde k pojistné události.
- f) Má situace, při níž nedojde k pojistné události, komerční podstatu?
- g) Jaké je plnění ze situace, při níž nedojde k pojistné události?
- h) Plnění v bodě D je < nebo > než plnění v bodě G (možnost zohlednit časovou hodnotu peněz).
- i) Je-li plnění v bodě D výrazně vyšší, pak jde o pojistnou smlouvu.⁴²

Pro IFRS 4 je nejdůležitější splnění tohoto testu a potvrzení, že se přenáší významné pojistné riziko, tedy především zkoumá ekonomickou podstatu dané smlouvy. Pokud porovnáme s definicí a přístupem k pojistné smlouvě podle českých předpisů „*pojistná smlouva je smlouva o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.*“⁴³, je zřejmé, že česká

⁴²BOKŠOVÁ, Jiřina. Účetnictví komerčních pojišťoven: specifika v ČR

⁴³ Zákon č. 37/2004 Sb. o pojistné smlouvě

definice pojistné smlouvy požaduje především splnění veškerých formálních náležitostí požadovaných zákonem.

Dalším rozdílem je, že v České republice se podle zákona o pojistných smlouvách řídí pouze společnosti, které mají povolení od České národní banky k vykonávání pojišťovací činnosti (pojistitelé = pojišťovny). Oproti tomu IFRS 4 se vztahuje na veškeré subjekty vydávající pojistné smlouvy nezávisle na tom, jestli jsou pojišťovnou.

Pokud sjednaná smlouva obsahuje **depozitní (investiční složku)**, tzn. jak pojistnou, tak investiční složku, upravuje standard 3 možné postupy. První, kdy je investiční složka samostatně ocenitelná a oddělitelná od té pojistné, postupuje účetní jednotka podle IAS39 (IFRS 9) a vykazuje obě složky odděleně. Druhý, kdy není možné investiční složku samostatně ocenit, je zakázáno vykazovat zvlášť a postupuje se tedy podle IFRS 4. A ve všech ostatních případech není oddělení požadováno, ale je povoleno.

Velmi podstatnou částí standardu je **Test přiměřenosti závazku**, který dává pojistiteli za povinnost ke každému rozvahovému dni odhadnout budoucí peněžní toky, které vyplývají z uzavřených pojistných smluv, a určit tak skutečnou hodnotu závazků z pojistných smluv. Pokud by při testu došlo k odhalení nesprávné výše závazků, je závazek upraven (dojde k dotvoření rezerv) a rozdíl zúčtován výsledkově.

4.3 Přípravovaná 2. fáze projektu IFRS 4

Při rozhodnutí o rozdělení projektu na dvě fáze se určitě nepředpokládalo, že dokončení druhé části zabere více jak dekádu. Předpokládané zavedení je do tří let od schválení druhé fáze. Při přechodu na nový standard se bude postupovat podle standardu IAS 8 (Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby), protože dojde ke změně účetních politik. Účetní jednotka bude muset v prvním období rozpoznat kumulativní účinek změn v účetní politice proti nerozdělenému zisku, případně proti OCI (Other Comprehensive Income – Ostatní úplný výsledek hosposažení). Standard se musí použít i na pojistné smlouvy zpětně, pokud to není podle IAS 8 označeno za neproveditelné.

Cílem druhé fáze je zvýšení transparentnosti informací, které účetní jednotky vykazují ve svých účetních závěrkách na základě uzavřených pojistných smluv. Dále i zvýšení porovnatelnosti subjektů mezi sebou, protože zatím mají velký prostor pro variantní řešení vykazování skutečností spojených s pojistnými kontrakty.

Definice pojistné smlouvy se v druhé fázi nemění od aktuálně platného IFRS 4, ale už je jinak definováno *významné pojistné riziko*, které se stanovuje metodou současné hodnoty. Tedy pokud je pojistné riziko značně zredukováno použitím metody současné hodnoty, nemusí být smlouva označena za pojistnou. O pojistnou smlouvu se jedná také pouze v případě, že existuje situace, kdy pojistitel může utrpět ztrátu.

Příkladem pojištění, kdy není splněna definice pojistné smlouvy podle IFRS 4 by mohlo být pojištění proti povodni řeckým mnichem žijícím na hoře Athos. Je velmi nepravděpodobné, že by se hladina vodních toků zvedla do výše 2 000 m.n.m.

Podle druhé fáze IFRS 4 se dále neupravují jakékoliv záruky na zakoupený produkt a kontrakty na servisní služby s fixním poplatkem v případě poruchy, přestože aktuální znění IFRS 4 tuto možnost povoluje, pokud je záruka sjednána třetí stranou a ne přímo výrobcem, dealerem nebo prodejcem.

S návrhem druhé fáze přichází nové možnosti ocenění závazků z pojistných smluv:

- a) základní oceňovací model;
- b) metoda replikace aktiva;
- c) zjednodušený oceňovací model.

Při oceňování závazků navrhovaný standard dává za povinnost použít současných odhadů, které odrážejí podmínky platné k datu účetní závěrky. Jinými slovy, pokud na konci období byla 15% šance hurikánu v kontraktu, který vyprší v příštím čtvrtletí, tak v účetních výkazech nemůže být zohledněno, pokud k dané události opravdu došlo. Uživatel bude ale o skutečnosti informován v rámci části „události po skončení účetního období“.

Základní oceňovací model:

Základní ocenění závazků vyplývajících z pojistných smluv se skládá ze 4 částí, které dohromady dají výši závazku z uzavřené pojistné smlouvy.

a) Odhad budoucích peněžních toků vázaných k pojistné smlouvě

Odhad budoucích peněžních toků, které pojistitel bude muset zaplatit a které obdrží na základě uzavřené pojistné smlouvy. Odhad by měl být nestranný, aktuální a pravděpodobnostně vážený. Do odhadu budoucích peněžních toků vstupují přímé pořizovací náklady

b) Časová hodnota peněz

Aby se zohlednila časová hodnota peněz, protože dle teorie má příjem dnes vyšší hodnotu než příjem zítra, jsou odhadnuté budoucí peněžní toky diskontovány. Diskontní sazba má být konzistentní s tržními sazbami, které se vztahují k peněžním tokům se shodnou charakteristikou a jsou dva přístupy, kterým se diskontní sazba stanovuje.

Prvním je přístup Bottom-up, kde se bere bezriziková sazba upravená o nelikvidní přírážku, která vyjadřuje rozdíl v likviditě mezi závazky z pojistných smluv a aktivy obchodovanými na finančních trzích.

Druhým přístupem je Top-down metoda, která dává za možnost využití aktiva (portfolia aktiv), které splňují podmínky pro replikaci (vysvětleno dále v textu) pojistné smlouvy a následně se úroková míra očistí o faktory, které se nevztahují k závazku z pojistné smlouvy (např. kreditní riziko).

Pokud vznikne rozdíl mezi výší závazku z pojistné smlouvy diskontovaného současnou diskontní sazbou oproti výši závazku z pojistné smlouvy diskontovaného sazbou při prvotním rozpoznání závazku, tak by se měl rozdíl podle aktuálního návrhu vykázat v OCI.

c) Riziková přírážka

Při odhadu budoucích peněžních toků musí pojistitel počítat i s možnostmi, které má pojistník. Například může změnit výši pojistného, platit v jiný čas, přestat platit pojistné, odstoupit od smlouvy nebo ji obnovit. Riziková přírážka pak zahrnuje nebezpečí, že se pojistník chová odlišně od očekávaného. K odhadu rizikové přírážky dochází při uzavření pojistné smlouvy a na konci každého účetního období. V standardu není přesně

specifikovaná technika, jak stanovit výši rizikové přírážky, ale platí následující pravidla:

- rizika s nižší frekvencí a současně vyšší významností odpovídá vyšší riziková přírážka než rizikům s vyšší frekvencí a nižší významností,
- pokud jsou shodná rizika, tak vyšší přírážku má smlouva, která je na delší dobu,
- nové informace snižují nejistotu a snižuje se riziková přírážka či obráceně

d) Servisní marže

Servisní marže reprezentuje očekávaný výnos za celé trvání kontraktu, který se postupně rozpouští v čase do výnosů podle toho, jak jsou poskytovány služby z pojistné smlouvy. Dalo by se říct, že se jedná o množství služeb, které by měly být ještě poskytnuty podle pojistného kontraktu. Změny servisní marže odráží množství poskytnutých služeb z pojistné smlouvy v uplynulém účetním období a její výše je ve své podstatě nezasloužený zisk. Servisní marže se rozpouští do výsledovky, ale v připomínkách k ED se hodně řeší, jestli by nemělo jít o úpravu přes OCI.

Na konci každého účetního období je servisní marže mimo jiné navyšována o příslušný úrok, který odráží časovou hodnotu peněz. Jako diskontní sazba se má podle ED použít sazba, která byla stanovena k okamžiku uzavření smlouvy, ale v připomínkách se řeší, zdali by se i diskontní sazba neměla aktualizovat a případný rozdíl vzniklý rozdílnými diskontními sazbami vykázat v OCI.

Příklad ocenění pojistné smlouvy pomocí základního oceňovacího modelu: Pojistník uzavře pojištění proti povodním na 4 roky. Pravidelně ročně platí 8 000 Kč. Pojišťovna očekává, že s pravděpodobností 90% nedojde během příštích čtyř let k povodním, s pravděpodobností 7% bude muset vyplatit 80 000 Kč a s pravděpodobností 3% bude muset vyplatit 350 000 Kč.

Očekávaná hodnota budoucích peněžních toků se vypočte jako hodnota předepsaného pojistného sníženého o pravděpodobnostně zvážené výdaje:

Očekávané CF:

$$\begin{aligned} &= 4 \times 8\,000 \text{ Kč} - 90\% \times 0 \text{ Kč} - 7\% \times 80\,000 \text{ Kč} - -3\% \times 350\,000 \text{ Kč} \\ &= 15\,900 \text{ Kč} \end{aligned}$$

Následně musí být očekávané budoucí peněžní toky diskontovány. Pro příklad se použije stanovení diskontované míry metodou botton-up. Bezriziková úroková míra se stanoví na úrovni výnosnosti státních dluhopisů ve výši 2,00 % a navýší se o nelikvidní přírážku ve výši 1,50%. Diskontní míra pro stanovení časové hodnoty peněz je tedy 3,50%. Pro účely tohoto příkladu, i když je to nepravděpodobný, se očekávají lineární peněžní příjmy a výdaje v jednotlivých letech.

Očekávané CF (zohledňující čas. hodn. peněz):

$$= \frac{15\,900 \text{ Kč}}{(1 + 3,5\%)^4} = 13\,856 \text{ Kč}$$

Rizikovou přírážku určila pojišťovna ve výši 10 000 Kč a servisní marže se spočítá jako rozdíl mezi očekávanými budoucími peněžními toky upravenými o časovou hodnotu peněz a snížené o rizikovou marži:

$$\text{Servisní marže} = 13\,856 \text{ Kč} - 10\,000 \text{ Kč} = 3\,856 \text{ Kč}$$

Ocenění pojistné smlouvy v rozvaze účetní jednotky je v současné hodnotě budoucích očekávaných peněžních toků ve výši 13 856 Kč, jež se dají rozdělit zvlášť na rizikovou přírážku v hodnotě 10 000 Kč, kterou entita podstupuje uzavřením smlouvy a servisní marži ve výši 3 856 Kč reprezentující nezasloužený zisk plynoucí z kontraktu.

Metoda replikace aktiva

Účetní jednotka se může pokusit nalézt na trhu aktivum, které by mělo naprosto shodné peněžní toky (včetně výše, načasování a nejistoty) jako pojistitelem oceňovaná pojistná smlouva. Pojistitel pak použije jako budoucí peněžní tok Fair Value tohoto aktiva namísto odhadování peněžních toků a rizikové přírážky (aktivum musí nést i rizikovou přírážku!). Metoda není povinná a vzhledem k specifickým rizikům uzavíraným v pojistných smlouvách bude velmi obtížné nalézt aktivum pro uplatnění této metody a nebude pravděpodobně příliš využívána.

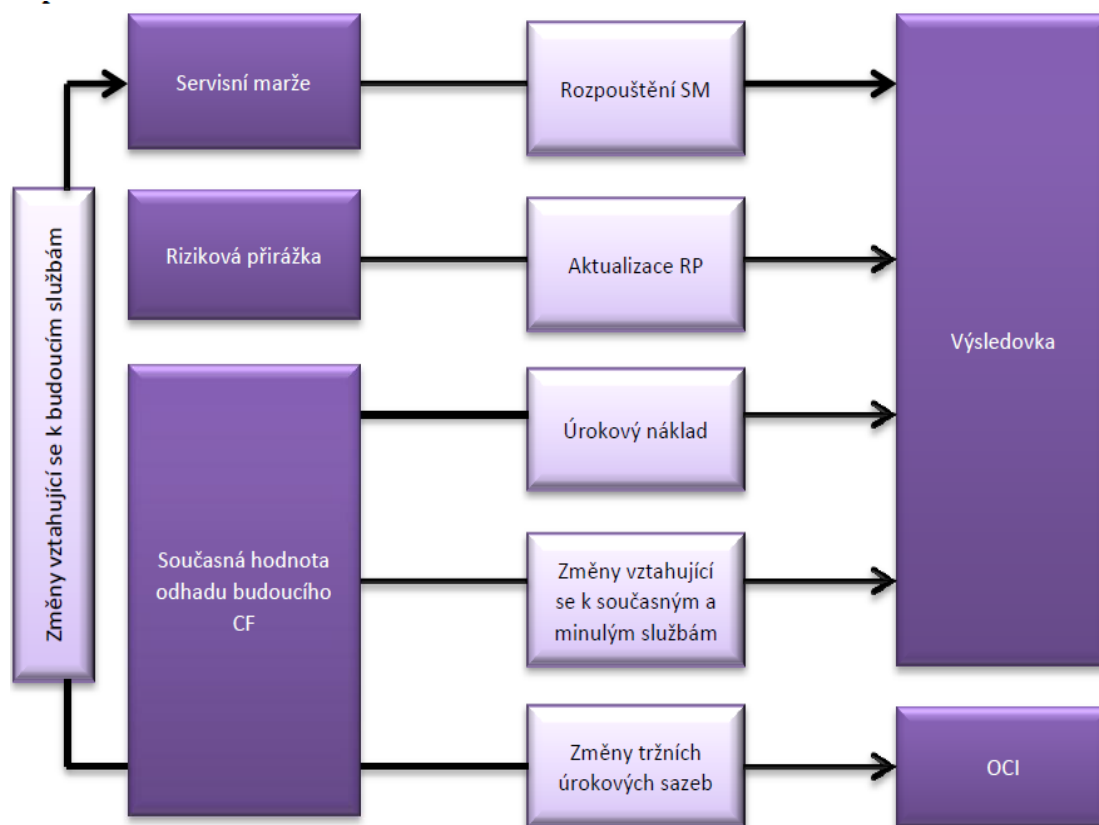
Zjednodušený oceňovací model

U pojistných smluv, které svou **délkou nepřesahují jeden kalendářní rok**, je podle nového návrhu možné použít zjednodušený model ocenění závazků. Aplikace tohoto modelu je zcela dobrovolná. Celková hodnota závazku je pak vypočítaná jako *součet pojistného obdrženého při uzavření smlouvy a současné hodnoty v budoucnu placeného pojistného snížené o přímé pořizovací náklady*. Model je dobrý pro svoji jednoduchost, ale vyžaduje *pravidelný test přiměřenosti závazků* z pojistných smluv zmíněný již u aktuálního znění standardu, který zjišťuje rozdíl mezi účetní hodnotou závazku z pojistné smlouvy a současnou hodnotou očekávaných budoucích pojistných plnění snížených o dosud nevyinkasované pojistné vyplývající z daného kontraktu. Pokud by současná hodnota byla vyšší než účetní, tak se zvýší závazek úpravou ve výsledovce. Prvotní ocenění je ve výši pojistného obdrženého při prvotním ocenění snížené o náklady vynaložené před platností smlouvy a případně zvýšené o ztrátu, pokud je pro entitu prodělečná.

Příkladem může být cestovní pojištění placené v létě na čtrnácti denní dovolenou ve výši 1 500 Kč při podpisu smlouvy. Administrativní náklady spojené s uzavřením kontraktu byly ve výši 500 Kč. Podmínka o trvání pojistné smlouvy méně jak 12 měsíců je splněna. Ocenění pojistné smlouvy v rozvaze účetní jednotky bude ve výši 1 000 Kč.

Vykazování v účetních výkazech

Vykazování výnosů a nákladů je jedním z nejvíce diskutovaných témat v rámci připomínek u jednotlivých návrhů. Na následujícím schématu je možné ukázat dopady do úplného výsledku hospodaření společnosti při oceňování základním modelem podle aktuálního ED, jak jej zobrazilo PWC v jednom ze svých průvodců:

Obrázek 1: Schéma dopadů do úplného výsledku hospodaření při oceňování základním modelem

V předchozí části byly uvedeny způsoby a podmínky pro prvotním ocenění pojistné smlouvy v rozvaze pojišťovny. Tyto ocenění se musí minimálně jednou za rok k sestavení účetní závěrky zrevidovat, protože některé z očekávaných budoucích peněžních toků již proběhly, riziková přírážka se také musí změnit, protože účetní jednotka má nové informace k odhadům a část servisní marže se rozpouští do výsledovky, protože již entita poskytla část služeb, které se v kontraktu zaslíbila poskytnout.

Ze schématu je patrné, že téměř všechny změny v ocenění budou mít dopad do běžného výsledku hospodaření. Těmi změnami jsou již zmíněné rozpouštění servisní marže, úprava rizikové přírážky, úrokový náklad spojený s peněžními toky a ostatní změny vztahující se k současným a minulým službám. Pouze změny způsobené jinou hodnotou tržních úrokových sazeb, než bylo očekáváno při prvotním ocenění, se projeví v Ostatním úplném výsledku hospodaření jednotky.

Další podstatnou vykazovanou složkou jsou pojistné smlouvy, kde pojistitel neoddělil investiční složku od složky pojistné. Obě složky je nutné vykázat v úplném výsledku hospodaření samostatně a oddělit tak dopady investičních

složek od výnosů a nákladů, které jsou spojeny s pojistnými složkami vzniklých smluv. Investiční složka dává povinnost vyplatit plnění bez ohledu na nastání pojistné události.

V případě použití zjednodušeného modelu pro ocenění pojistných dluhů jsou výnosem veškeré příjmy, které se vztahují k danému účetnímu období (předepsané pojistné, očekávané a diskontované pojistné), kdy by měly být rozděleny do jednotlivých období i v závislosti na poskytnutých službách v příslušném období.

Prvotní zaúčtování o pojistné smlouvě podle nového návrhu je buď k počátku doby pojistného krytí, nebo k okamžiku první platby. Tyto podmínky jsou hodně diskutovány, protože může docházet k problému mezi dvěma regulačními systémy – IFRS a Solvency II, který požaduje rozpoznání k okamžiku, kdy se pojistitel stane protistranou pojistné smlouvy.

Zajímavé řešení dále nabízí standard ve chvíli, kdy dochází ke změně podmínek kontraktu. První možností je odúčtování původní pojistné smlouvy a zaúčtování modifikované jako nové v situaci, kdy modifikovaný kontrakt nespadal pod tento standard – například se jedná o finanční instrument, který nepodléhá regulaci tímto standardem. Nebo byl původně použit zjednodušený oceňovací model, ale změna vede k nemožnosti použití zjednodušeného modelu – například prodloužení pojistné doby.

Druhou možností je odúčtování části původního kontraktu v rozsahu snížení služeb a rozpoznání nového závazku na dodatečně poskytnuté služby, které vyplývají z nově stanovených podmínek kontraktu.

Zveřejňování

Zveřejňované informace by měly uživatelům pomoci porozumět povaze, výši, načasování a nejistotě budoucích peněžních toků souvisejících z uzavřených smluv podle standardu. Účetní jednotka by měla zveřejňovat částky vztahující se k pojistným smlouvám, metody oceňování a vstupy použité k ocenění, rozsahy rizik ke smlouvám.

Zveřejňovat by účetní jednotka měla následující:

- a) počáteční a konečné zůstatky závazků z pojistných smluv, očekávaných budoucích peněžních toků, rizikové přírážky a servisní marže;
- b) předepsané pojistné a rozpoznané výnosy za dané období;
- c) informace pro kalkulaci výnosů z příslušné pojistné smlouvy – peněžní odtoky, alokované přímé pořizovací náklady, změny rizikové přírážky a servisní marže;
- d) metody použité k ocenění pojistných smluv;
- e) výčet rizik vyplývajících z pojistných smluv;
- f) cíl, politiky a procesy řízení rizik;
- g) informace o řízení rizika likvidity spojené s pojistnými smlouvami.

Kapitola shrnula základní aspekty, které vedly k vytvoření standardu IFRS 4, a přiblížila jeho vývoj spolu s očekávanými změnami, které přinese druhá fáze v příštích letech. Navrhovaný standard klade větší důraz na zveřejňované informace. Otázkou už jen zůstává, kdy bude finální verze standardu schválena a jestli bude zajištěna návaznost se Solvency II.

4.4 Porovnání rozvahy a vlastního kapitálu podle IFRS a směrnice Solvency II

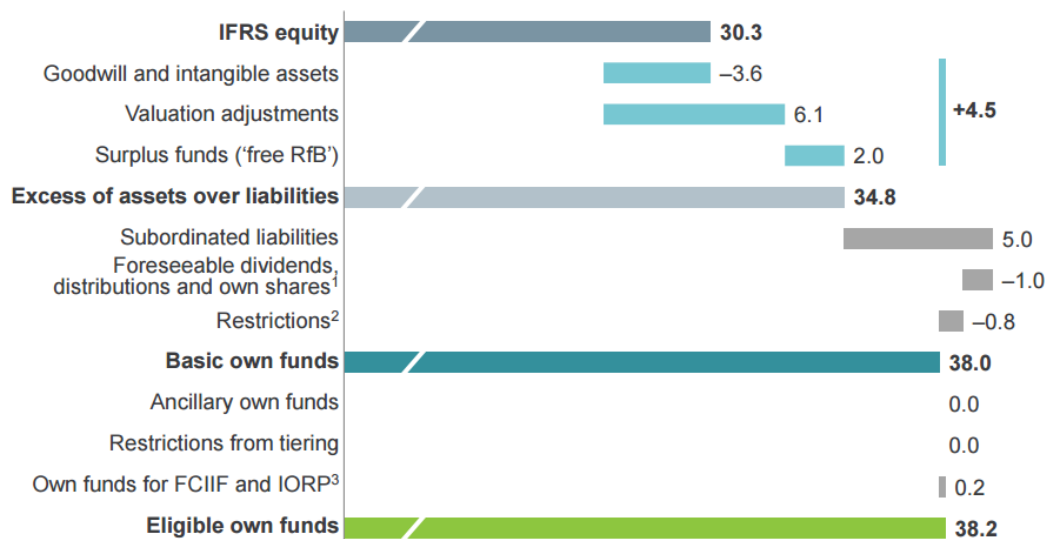
Závěrem kapitoly je uvedení příkladu hlavních rozdílů rozvahy pojišťovny *Munich Re* a sestavené podle IFRS oproti solventnostní rozvaze společnosti, jak jej uvádí v jedné ze svých prezentací na svých webových stránkách.

Solventnostní rozvaha je na straně aktiv ovlivněna především oceněním reálnou hodnotou všech aktiv, kdy podle IFRS jsou reálnou hodnotou oceněny jen vybrané položky aktiv podle jednotlivých standardů, a na straně závazků se zvyšuje ocenění technických rezerv vlivem rizikové marže. Další rozdíly v rozvaze pojišťovny *Munich Re* jsou popsány v tabulce.

Položky rozvahy (v mld. €)	Solvency II	IFRS	Rozdíl	Komentář
Goodwill a nehmotná aktiva	0,0	3,6	-3,6	ani goodwill ani nehmotná aktiva se nerozeznávají v Solvency II
Investice vč. půjček a peněžních prostředků	243,2	230,3	12,9	Reálná hodnota všech aktiv a závazků vede k vyšší výši bilanční sumy
Podmíněné závazky	-5,0	-4,4	-0,6	
Netto odložené pohledávky/závazku	-3,6	-1,9	-1,7	Odlišné oceňovací metody vedou v rozdíl odložené daně
Ostatní aktiva a závazky ⁴⁴	-6,4	-8,8	2,4	rozdíl způsoben diskontovaným efektem v Solvency II
Technické rezervy	-193,5	-186,6	-6,9	rozdíl především vlivem rizikové přírážky
Bonusové fondy	0,0	-2,0	2,0	Bonusové fondy patří do vlastního kapitálu v Solvency II a nejsou klasifikována za závazky
Vlastní kapitál Solvency II vs vlastní kapitál IFRS	34,7	30,2	4,5	

Tabulka 5: Rozdíly v ocenění aktiv a závazků společnosti Munich Re⁴⁵

Na níže uvedeném obrázku z prezentace společnosti Munich Re, je graficky uvedeno, k jakým změnám dochází při transpozici z rozvahy podle IFRS na solventnostní rozvahu u položky vlastního kapitálu.

Obrázek 2: Transpozice vlastního kapitálu společnosti Munich Re dle IFRS na Dostupný VK dle Solvency II⁴⁶

⁴⁴ Ostatní závazky jsou vyšší než ostatní aktiva

⁴⁵ Zdroj: Munich Re: Solvency II Breifing 30. 11. 2015; tabulka: vlastní tvorba autora

⁴⁶ Zdroj: Munich Re: Solvency II Breifing 30. 11. 2015

Vlastní kapitál podle mezinárodních standardů je nejprve snížen o výši goodwillu a nehmotných aktiv (intangible assets) ve výši 3,6 mld €, ale zároveň zvýšen o změny způsobené přeceněním (valuation adjustments) ve výši 6,1 mld. € a o Bonusový fond (surplus fund) v hodnotě 2 mld €. V součtu tak došlo k navýšení aktiv nad závazky o 4,5 mld €, kdy tato změna koresponduje se změnou uvedenou na obrázku i v předchozí tabulce ilustrující změny aktiv a závazků společnosti.

Získaná částka 34,8 mld € se zvýší o podmíněné závazky (subordinated liabilities) v hodnotě 5 mld € a snížením o předvídatelné vyplacené dividendy (foreseeable dividends) a odkupy vlastních akcií (distributions and own shares) ve výši 1 mld € spolu s dalšími omezeními (restrictions) ve výši 0,8 mld €, jako jsou například podíly v jiných finančních institucích, stanovuje společnost výši základního kapitálu ve výši 38 mld. €.

V další části obrázku je uveden *doplňkový vlastní kapitál* v nulové výši. Jedná se o kapitál, který pojišťovna nemá v současné době k dispozici, ale vzniká ji na něj nárok. Jde například o ujednání s investorem, že zvýší svou investici v pojišťovně. Veškeré položky zahrnuté do doplňkového vlastního kapitálu musí být schváleny regulátorem. Nakonec zvýšením o podíly v ostatních finančních a úvěrových institucích, investičních fondech a institucích zaměstnaneckého penzijního pojištění se stanovují celkové dostupné vlastní zdroje (eligible own funds) ve výši 38,2 mld €, tedy celkově o 7,9 mld € vyšší dostupné prostředky, než by se předpokládalo z výše vlastního kapitálu vykazovaného podle mezinárodních účetních standardů IFRS.

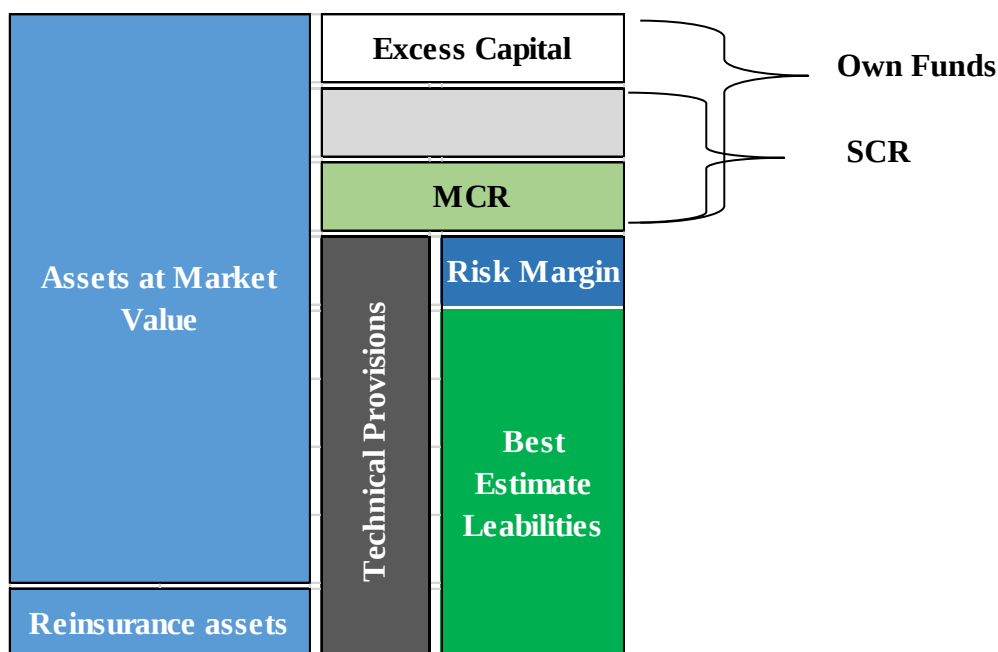
Na uvedeném příkladu je přehledně prezentováno, že i společnosti sestavující účetní rozvahu podle mezinárodních standardů IFRS, musí podniknout mnohé kroky k její transpozici podle směrnice Solvency II. Nejvýraznější rozdíly jsou pak v rozdílném oceňování aktiv a zahrnutí rizikové přírážky u pojistně technických rezerv.

5 Solventnostní rozvaha

5.1 Účetní výkaz rozvaha jako základ pro sestavení solventnostní rozvahy

Solventnostní rozvaha, bez které by nebylo možné vypočítat požadovaný ani minimální kapitálový požadavek podle směrnice Solvency II, je jádrem prvního pilíře. Navíc by nebylo možné efektivně a zcela zpracovat ani výkazy povinné podle dalších dvou pilířů, protože ze solventnostní rozvahy alespoň částečně vycházejí.

První rozvahu sestavenou podle pravidel směrnice Solvency II by pojišťovny měly sestavit k prvnímu dni jejich účetního období počínaje 1. lednem nebo později, nejpozději však 1. července 2016. Následně by měly pojišťovny a zajišťovny zvlášť pro každou třídu aktiv a závazků dodat kvalitativní vysvětlení hlavních rozdílů mezi vykazovanými částkami v počátečním ocenění rozvahy a částkami, které by byly vykázány podle předchozího solventnostního režimu. A nakonec vypočítat minimální kapitálový požadavek, solventnostní kapitálový požadavek a použitelné vlastní zdroje ke dni sestavení rozvahy.

Obrázek 3: Rozvaha podle Solvency II⁴⁷

Rozvaha podle směrnice Solvency II se dá rozdělit na několik částí, jak je vidět na obrázku výše. Na straně aktiv se skládá z *aktiv oceněných tržní hodnotou*

⁴⁷ Vlastní tvorba autora

(oceňování aktiv bude věnována část následující subkapitoly) a pohledávek za zajišťovateli. Naopak na straně pasiv, tedy vlastního kapitálu a závazků, je rozdělení mnohem pestřejší. V první řadě se jedná o nejlépe zvážanou výši *závazků*, které jsou tvořeny pravděpodobnostně váženými průměry budoucích peněžních toků, kdy se hodnotí současná hodnota budoucích toků za použití relevantní bezrizikové úrokové míry. Dále je mezi závazky *riziková přírážka* (risk margin), která reprezentuje hodnotu technických rezerv rovnou očekávané částce, kterou by musel jiný podnik vynaložit, kdyby chtěl převzít a splnit povinnosti pojišťovny a zajišťovny. Nejlépe odhadnuté závazky a riziková přírážka tvoří technické rezervy a jiné závazky pojišťovny. Pokud jde o vlastní kapitál v solventnostní rozvaze, tak jde terminologicky o *Dostupný kapitál* a měl by se skládat ze *Solventnostního kapitálového požadavku*, který tvoří *minimální kapitálový požadavek* a část vlastního kapitálu. Pokud *Solventnostní kapitálový požadavek* je v menší hodnotě než *Dostupný kapitál*, tak pojišťovna vykáže ještě přebytný kapitál (excess capital).

Postup sestavování rozvahy začíná oceněním všech aktiv pojišťovny na reálnou hodnotu vyjma goodwillu a některých položek nehmotného majetku, které se v solventnostní rozvaze oceňují nulovou hodnotou. Zároveň pojišťovna ocení veškeré své závazky pravděpodobnostně váženými průměry budoucích peněžních toků a přidá k nim rizikovou přírážku. Pojišťovně vznikne přebytek aktiv nad závazky (*dostupný kapitál*), který by měl pokrýt solventnostní kapitálový požadavek pojišťovny, jenž je vypočten na základě rizik spojených s aktivy a technických rezerv (tržní riziko, riziko spojené s životním a neživotním pojištěním,...). V případě, že rozdíl přeceněných aktiv a závazků je vyšší než solventnostní kapitálový požadavek, vykáže pojišťovna v solventnostní rozvaze položku *přebytný kapitál*. Naopak v případě, kdy solventnostní kapitálový požadavek pojišťovny převyší rozdíl přeceněných aktiv a závazků podle solventnostních pravidel, nedisponuje pojišťovna dostatečnými prostředky k pokrytí všech možných rizik, kterým podstupuje a je nesolventní. Do jaké míry je pojišťovna nesolventní záleží pak především na splnění (nesplnění) limitů pro minimální kapitálový požadavek a garanční fond, které byly popsány v předchozích kapitálech.

Solventnostní rozvaha se následně používá pro další dva pilíře, konkrétně pak například pro čtvrtletní reporty QRT, kde se uvádí i podrozvahové položky zahrnující rizika, která nejsou v rozvaze. V reportech jsou dále aktiva a závazky rozděleny podle měny, aby bylo možné posoudit měnové riziko. Pro aktiva je připraveno sedm šablon, v nichž se uvádí detailní seznam investic, deriváty, investiční fondy apod. K technickým rezervám patří šablony pro životní pojištění a neživotní pojištění, které dávají přehled o jednotlivých druzích pojištění, o vývoji předepsaného pojistného a nákladech na pojistná plnění, o projekci budoucích peněžních toků za životní a neživotní pojištění a další.

Nakonec slouží k výpočtu kapitálových požadavků, kdy může pojišťovna využít standardních vzorců nastavených směrnicí a vyplněných pomocí šablon, ke kterým musí přiložit výstupy s větším detailem o tržním riziku, riziku protistrany a jiných rizicích. Popřípadě může využít interního modelu výpočtu kapitálových požadavků, u něhož je ponechána volnost při vykazování kategorií rizik. Očekává se, že většina pojišťoven si sestaví vlastní interní modely, které jim dovolí držet méně kapitálu, ale budou zároveň přesnější než model standardní.

5.2 Ocenění položek solventnostní rozvahy

V této kapitole se práce zabývá oceněním jednotlivých položek rozvahy podle směrnice Solvency II. Jak již bylo zmíněno, ocenění tržní hodnotou rozvahových položek patří k základním požadavkům směrnice a jedná se o velmi důležitou část. Tato kapitola bude rozdělena na dvě oddělitelné části a to:

- ocenění aktiv a závazků, které nejsou technickými rezervami;
- ocenění technických rezerv.

5.2.1 Ocenění aktiv a závazků, které nejsou technickými rezervami

Rámcová směrnice Solvency II uvádí o oceňování aktiv a závazků následující: „Aktiva se oceňují částkou, za niž by se mohla vyměnit mezi znalými partnery ochotnými uskutečnit transakci za obvyklých podmínek. Závazky se oceňují částkou, za niž by se mohly převést nebo vypořádat mezi znalými partnery ochotnými uskutečnit transakci za obvyklých podmínek.“

Při oceňování aktiv a závazků by podniky měly vzít v úvahu *princip významnosti*, jak je uvedeno v prvním bodě odůvodnění Přeneseného Nařízení (EU) 2015/35.

S ohledem na posouzení významnosti je třeba si uvědomit, že čtvrtletní měření se může spoléhat na odhady a metody odhadů ve větší míře než při ročním oceňování a vzniká riziko špatného ocenění vlivem špatného odhadu. Oceňovací odhady se proto musí tvořit pouze na základě významných informací s oceněním přímo souvisejícími.

Dále by podniky měly důsledně uplatňovat vybrané oceňovací metody a měly by zvažovat, jestli v důsledku změn okolností, včetně těch uvedených níže, je změna oceňovacích technik nebo jejich uplatnění nutné, tzn. že jejím výsledkem by bylo vhodnější měření v souladu s článkem 75 nařízení Solvency II. Těmito změnami mohou být následující:

- a) nový vývoj na trhu, který mění tržní podmínky;
- b) k dispozici jsou nové informace zakládající nutnost zvážit změnu;
- c) informace dříve použité pro ocenění již nejsou aktuální a použitelné pro ocenění;
- d) zlepšení oceňovacích technik.

Investice do nemovitostí a ostatní investice

V souladu s předpisy by pojišťovna měla pro ocenění investic do nemovitostí a jiných investic použít metodu, která reprezentuje nejlepší odhad hodnoty, za kterou by aktivum mohlo být směřeno mezi znalými partnery ochotnými uskutečnit transakci za obvyklých podmínek. Ocenění investic do nemovitostí nebo jiných investic se stanovuje jednou z následujících hodnot:

- a) současná cena na aktivním trhu pro nemovitosti rozdílné povahy, stavu nebo lokality, nebo které jsou předmětem odlišných leasingových a jiných smluvních podmínek, upravené tak, aby zohledňovaly tyto odlišnosti;
- b) nedávná cena podobné nemovitosti na méně aktivních trzích s úpravou, která odráží změny v ekonomických podmínkách ode dne, kdy k transakci došlo;
- c) odhad diskontovaných peněžních toků na základě spolehlivých odhadů budoucích peněžních toků na základě podmínek existujících leasingových a jiných smluv, a pokud možno, externími doklady reprezentujícími běžné tržní nájem z obdobných nemovitostí ve stejné lokalitě a stavu a za použití

diskontních sazeb, které odrážejí běžné tržní odhady nejistot ve výši a načasování peněžních toků.

V některých případech, při použití odlišných metod uvedených výše, může dojít k různému ocenění nemovitosti. Podnik musí zvážit důvody pro tyto rozdíly a zvolit nejreprezentativnější odhad v rozmezí odhadů. Dále by podnik měl být schopný při oceňování nemovitosti započítat schopnost účastníků trhu generovat ekonomický zisk při nejvhodnějším využití dané nemovitosti, či možnost prodeje jinému účastníkovi trhu, který by aktivum využil na maximum.

Pokud je ocenění rozvahy založeno na odhadu nebo jiné informaci, o které se vědělo před rozvahovým dnem, podniky by měly být schopny prokázat svému orgánu dohledu, že všechny nezbytné úpravy byly provedeny tak, aby odrážely změny v hodnotě mezi dnem odhadu či jiných informací oproti rozvahovému dni.

Finanční závazky

Při oceňování finančních závazků by podniky měly použít techniky, které určí hodnotu, za kterou by závazky mohly být přeneseny nebo vyřízeny mezi znalými partnery ochotnými uskutečnit transakci za obvyklých podmínek, s výjimkou úprav, které mají zohlednit změny v bonitě podniku po prvotním zaúčtování.

Podíly v přidružených podnicích

U podílů v přidružených podnicích se využívá pro ocenění ekvivalenční metoda podle IFRS, tedy podíl jednotky na přebytečných aktivech nad závazky přidruženého podniku. Pokud přidružený podnik nevede své účetnictví podle IFRS, ale například podle národních standardů, musí dojít k úpravám v uznání a ocenění aktiv a závazků přidruženého podniku, pokud je potřeba k souladu s IFRS.

Podniky mají možnost použít i jiné ocenění, než je ekvivalenční metoda podle IFRS, ale musí být schopny uvést důvody nepoužití standardního modelu svému regulátornému orgánu.

Odložené daně

Podniky by neměly diskontovat odložený daňový závazek ani pohledávku. Odložený daňový závazek a pohledávka by se neměly vzájemně započítat, pokud

neexistuje legální právo na vzájemné započtení daňového aktiva a daňového závazku.

Při odhadování zdanitelného zisku a jeho pravděpodobnosti v budoucnu by měl podnik zohlednit fakt, že ani vysoké výnosy v historii objektivně nezaručují důkaz o budoucí ziskovosti. Podnik nesmí zapomínat, že s délkou časového horizontu roste i nejistota budoucích zisků, zvláště pokud se zdanitelný zisk odhaduje v horizontu, v kterém podnik běžně ani neplánuje. Podnik by měl zohlednit legislativu a pravidla pro uznávání daňových nákladů a odpočtů, stejně tak jako dvojitému započtení nákladu. Při odhadu zdanitelných zisků podnik nesmí zapomenout, že by měly být věrohodné a všeobecně v souladu s ostatními odhady budoucích peněžních toků použitými při oceňování ostatních položek rozvahy.

Nehmotná aktiva

Nehmotná aktiva se oceňují reálnou hodnotou, pokud je možné reálnou hodnotu změřit a zároveň pokud je nehmotné aktivum oddělitelné při podnikových kombinacích. V opačném případě je oceněno v nulové hodnotě. Podobně je i goodwill oceněn nulovou hodnotou, protože není identifikovatelný ani oddělitelný na trhu.

5.2.2 Ocenění technických rezerv

Pro technické rezervy neexistuje specifický trh, podle kterého by bylo možno je ocenit na tržní bázi. Vystává tedy otázka - jak je ocenit? Oceňování technických rezerv je specifikované ve směrnici Solvency II v kapitole o oceňování v člácích 76 až 86. Z nich jasně vyplývá, že je povinností členských států zajistit, aby pojišťovny a zajišťovny stanovily technické rezervy se zřetelem na všechny své pojistné a zajištění závazky k pojištěncům a příjemcům z pojistné či zajištění smlouvy.

Hodnota technických rezerv má odpovídat současné hodnotě, kterou by pojišťovny musely zaplatit, aby převedly všechny své pojistné a zajištění závazky okamžitě na jinou pojišťovnu a zajišťovnu.

Kalkulace výše technických rezerv by měla být postavena na konzistentních informacích opatřených z finančních trhů a jinak veřejně dostupných dat týkajících

se rizik podniku. Hodnota musí být stanovena obezřetně, spolehlivě a především objektivním způsobem.

Hodnota technických rezerv v solventnostní rozvaze se rovná součtu nejlepších odhadů závazků a rizikové přírážky. Nejlepší odhad závazků odpovídá pravděpodobnostně váženým průměrům budoucích peněžních toků při započítání časové hodnoty peněz (tzn. použití bezrizikové úrokové míry k diskontování těchto toků). Odhad musí být na základě nejaktuálnějších informací a reálných předpokladů při použití adekvátních statistických metod. Riziková přírážka odpovídá hodnotě technických rezerv, kterou by podnik musel zaplatit, kdyby chtěl prodat veškeré své pojišťovací a zajišťovací závazky.

Hodnoty nejlépe odhadnutých závazků a rizikové přírážky musí být počítány odděleně. Ovšem v případě, kdy je možné budoucí peněžní toky spojené s pojištěním či zajištěním nahradit finančním instrumentem, pro který existuje tržní hodnota, hodnota budoucích peněžních toků bude stanovena v hodnotě daného finančního instrumentu. V takovém případě se nepožaduje oddělený výpočet odhadnutých závazků a rizikové marže, protože finanční instrument už rizikovou marži nese ve svém ocenění.

Do ocenění technických rezerv by se měly započítat veškeré náklady, které vzniknou vlivem pojistného nebo zajistného závazku, včetně nákladů inflace u pojistných plnění.

5.3 Vypovídací schopnost solventnostní rozvahy

Jedním z cílů směrnice Solvency II je porovnatelnost pojišťoven na jednotném evropském trhu. Aby to bylo možné, musí všechny pojišťovny a zajišťovny bez ohledu na členský stát předkládat výkazy ve stejné formě. K tomu slouží připravené šablony, které jednotlivé pojišťovny vyplňují. Každá položka rozvahy má své specifické ID a definici. Všechny pojišťovny by tak měly mít totožně zařazeny aktiva i závazky.

Na orgánech dohledu členských států je zajistit tuto porovnatelnost. Dne 27. dubna 2016 vydala ČNB Obecné vyhodnocení rozvahy podle solventnosti II, ve kterém vyhodnocuje některé poznatky zjištěné z předložených rozvah tuzemských pojišťoven, které měly být sestaveny v rámci přípravné fáze na režim Solvency II.

Tyto rozvahy obsahovaly ocenění položek jak podle Solvency II, tak podle standardů používaných pojišťovnou. ČNB postupně prochází a vyhodnocuje jednotlivé výkazy, kdy následně sděluje svá hlavní zjištění a poznatky souhrnně a v případě nutnosti i individuálně jednotlivým pojišťovnám jako přímou zpětnou vazbu. Je důležité si uvědomit, že rozvahy předložené tuzemskými pojišťovnami byly z roku 2014 a ocenění položek rozvahy bylo podle předpisů platných do 31. 12. 2015.

Hlavní zjištění, ke kterým ČNB dospěla a zatím zveřejnila, zahrnují nesrovnalosti identifikované u více pojišťoven nebo se zásadním dopadem na kvalitu výkazů. Tato zjištění byla následující:

- odložené pořizovací náklady na pojistné smlouvy – některé z pojišťoven vykazovaly Odložené pořizovací náklady na pojistné smlouvy chybně jako součást Ostatních aktiv nebo Pohledávek z pojištění a za zprostředkovateli, na místo vykázání v této položce.;
- nehmotný majetek – Podle Solvency II by měla být všechna nehmotná aktiva jiná než goodwill oceněna nulovou hodnotou, s výjimkou, kdy je možné nehmotné aktivum samostatně prodat a pojišťovna je schopna prokázat, že pro podobná nebo stejná aktiva existuje hodnota odvozena z cen na aktivních trzích. Přesto některé pojišťovny vykázaly nenulová nehmotná aktiva ve svém majetku podle Solvency II.
- nemovitosti – Dalším problém nastal při rozdělení nemovitostí pro jiná než vlastní použití a pozemky, stavby a zařízení pro vlastní použití, kdy výkaz rozvahy nesouhlasil s jinými předloženými výkazy rozvahy předloženými ČNB a dalšími informacemi, které ČNB získala ze své dohledové činnosti.
- účasti v přidružených společnostech – V případě některých pojišťoven nebylo zcela jasné, zdali všechny účasti zahrnuté v této položce splňují podmínku drženého podílu na hlasovacích právech nebo základním kapitálu alespoň 20%. U některých společností docházelo dokonce k rozdílu mezi hodnotou položky podle SII a účetní hodnotou, přestože v příloze bylo uvedeno, že je položka oceněna reálnou hodnotou.

- zajištěné cenné papíry a Strukturované dluhopisy – V některých případech byly chybně vykázány hypoteční zástavní listy, které mají být v položce Korporátní dluhopisy.
- reálná hodnota derivátů – Dle definice nastavené v Příloze II Prováděcího nařízení k Solvency II má položka Kladná reálná hodnota derivátů odpovídat součtu všech kladných hodnot derivátů a vykázat ji v aktivech. Zatímco položka Záporná reálná hodnota derivátů odpovídá součtu všech záporných hodnot derivátů a vykázat ji v pasivech. U některých pojišťoven došlo ke sčítání jak kladných, tak i záporných hodnot.
- jiné Investice – V položce Jiné investice mají být zahrnuty pouze investiční položky, které není možné zařadit do předchozích kategorií vykazované pojišťovnou. Tato podmínka nebyla splněna a v položce se vykazovaly i investice zařaditelné do jiných kategorií, jako např. vklady nebo investice do fondů kolektivního investování.
- rezervy na závazky ČKP – Opět došlo k případům, kdy byla rezerva vykázána ve špatné položce (Technické rezervy neživotního pojištění, Podmíněné závazky, Jiné finanční závazky). Vykázání by mělo být podle Solvency II v položce Rezervy jiné než technické, stejně tak u pojišťoven sestavujících účetní závěrku dle IFRS a Jiné technické rezervy u pojišťoven sestavujících účetní závěrku podle českých účetních standardů.

Nad jednotlivými položkami zde zmíněnými a dalšími ČNB diskutuje již individuálně s jednotlivými pojišťovnami a zajišťovnami.

5.4 Transpozice účetní rozvahy podle českých účetních standardů na solventnostní rozvahu dle směrnice Solvency II

V této kapitole bude využito informací z předchozích kapitol při transpozici ilustrativní účetní rozvahy komerční pojišťovny k 1. 1. 2016 sestavené dle českých účetních předpisů platných od 1. 1. 2016 (tzn. ocenění aktiv dle kapitoly 2 - Legislativní změny v účetnictví pojišťoven 2016). Autor na ilustrativním příkladu využívá podle něj nejvhodnějšího postupu pro transpozici rozvahy, kdy rozebírá jednu položku po druhé a její rozdíly a dopady do solventnostní rozvahy.

Rozvaha komerční pojišťovny k 1. 1. 2016 podle českých účetních standardů			
Aktiva		Pasiva	
Dlouhodobý nehmotný majetek	700	Vlastní kapitál	2 500
- Goodwill	200	Podmíněné závazky	200
- Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	500	Technické rezervy životního pojištění	2 500
Investice	6 000	Technické rezervy neživotního pojištění	1 500
- Pozemky, stavby a ostatní věci nemovitě	2 500	Věřitelé	300
- Podíly v přidružených společnostech	1 800	Odložený daňový závazek	150
- Cenné papíry (dluhopisy) držené do splatnosti	1 200	Ostatní závazky	350
- Ostatní Investice	500		
Dlužníci	350		
Ostatní aktiva	450		
Celkem	7 500		7 500

Tabulka 6: ilustrativní rozvaha komerční pojišťovny podle českých předpisů⁴⁸

Transpozice na ilustrativní rozvaze (tabulka č. 6) začíná položkami aktiv. Aktiva jsou uvedena v netto hodnotě. První položkou dlouhodobý nehmotný majetek zahrnující Goodwill a ostatní dlouhodobý nehmotný majetek. V Solventnostní rozvaze se Goodwill musí vykázat v nulové hodnotě, protože podle směrnice není oddělitelný od společnosti a samostatně identifikovatelný na trhu. V případě ostatního dlouhodobého nehmotného majetku účetní jednotka identifikovala pouze jeden, na zakázku vytvořený, software pro tipování podvodného jednání klientů, který je možné na trhu prodat za 100 tis. Kč, protože přestože byl vytvořen na zakázku, je možné jej oddělit od společnosti a prodat jiné pojišťovně. Se softwarem je ovšem spojeno operační riziko účetní jednotkou stanovené ve výši 5% a riziko zastarání softwaru ve výši 10%. To se projeví ve výši Solventnostního kapitálového požadavku ve výši 15 tis. Kč (15% ze 100 tis. Kč).

⁴⁸ Vlastní tvorba autora

Další položkou jsou pozemky, stavby a ostatní věci nemovité, které jsou v rozvaze podle českých účetních standardů oceněny v historických cenách v účinnosti od 1. 1. 2016. S využitím skutečné ceny nemovitosti na aktivním trhu, popřípadě použitím nedávné ceny podobné nemovitosti ve stejné lokalitě a s podobnými podmínkami na méně aktivním trhu, položku účetní jednotka oceňuje reálnou hodnotou ve výši 3 500 tis. Kč. S nemovitostmi je spojené likvidní riziko, způsobené časově náročným vyřizováním právních náležitostí spojené se správným převedením majetkových práv k nemovitosti ve výši 8%. Dále nemovitosti podléhají tržnímu riziku spojenému s šokem na trhu s nemovitostmi, které se má podle EIOPA určovat na základě indexů stanovených IPD⁴⁹. Výše určena pro nemovitosti v portfoliu ilustrativní účetní jednotky bylo stanoveno ve výši 15%. Celkově se solventnostní kapitálový požadavek navýší o 805 tis. Kč (280 tis. Kč likvidní riziko a 525 tis. Kč riziko spojeno s šokem na trhu s nemovitostmi).

Podíly v přidružených společnostech se do 31. 12. 2015 v české legislativě oceňovaly ekvivalenční metodou (podíl na rozdílu mezi aktivy a závazky přidružené společnosti), kdy by bylo potřeba pouze upravit ocenění oproti ekvivalenční metodě na základě IFRS, ovšem od 1. 1. 2016 se podíly v přidružených společnostech oceňují v pořizovacích cenách, upravené v případě snížení hodnoty o opravné položky. Reálná hodnota podílů v přidružených společnostech na základě ekvivalenční metody IFRS je stanovena ve výši 2 200 tis. Kč. Tržní riziko spojeno s přidruženou jednotkou je dle vyjádření EIOPA stanoveno ve výši 22% a zvýší solventnostní kapitálový požadavek o 484 tis. Kč.

Položka Cenné papíry držené do splatnosti (dluhopisy) je v rozvahy podle českých předpisů v amortizovaném ocenění, zatímco v solventnostní rozvaze musí být v reálné hodnotě. Reálná hodnota cenných papírů držených do splatnosti byla stanovena podle jejich aktuální ceny na trhu ve výši 1 500 tis. Kč. Rozdíl je způsoben vyšším oceněním na trhu s cennými papíry, než je jejich amortizovaná hodnota. Pro vyčíslení solventnostního kapitálového požadavku se dle směrnice využívá vyhodnocení rozložení rizika (Spread Risk), který spočívá v analýze struktury a vzájemné závislosti jednotlivých cenných papírů a rizika s nimi

⁴⁹ Investment Property Databank – shromažďuje data získané z průzkumů institucionálních investorů, realitních společností a otevřených investičních fondů a následně tvoří komerční nemovitostní indexi.

spojenými. Vhodnou diverzifikací cenných papírů, tak může pojišťovna podléhat velmi nízkému riziku vzhledem k jeho rozložení a vzájemné závislosti cenné papíry. Dluhopisům v ilustrativní rozvaze je přiřazeno tržní riziko při zohlednění rozložení rizika ve výši 10%. Solventnostní kapitálový požadavek navyšují o 150 tis. Kč.

Ocenění na reálnou hodnotu ostatních investic bylo stanoveno ve stejné výši jako v účetní rozvaze podle českých předpisů. To je způsobeno z důvodu, že přecenění v případě vyšší reálné hodnoty oproti účetní bylo ve stejné výši jako přecenění v případě nižší reálné hodnoty ostatních investic. S ostatními investicemi má účetní jednotka spojené měnové riziko způsobené investicemi v různých měnách ve výši 5% a tržní riziko zohledňující rozložení investic ve výši 8%. Solventnostní kapitálový požadavek se zvýší o 65 tis. Kč.

Pohledávky za dlužníky se vlivem diskontování těchto pohledávek snížily na 300 tis. Kč a riziko jejich nesplacení a riziko změny úrokové míry bylo vyčísleno ve výši 7% (21 tis. Kč navýšení solventnostního kapitálového požadavku). Reálná hodnota ostatních aktiv pojišťovny je 500 tis. Kč. Riziko spojené s ostatními aktivy je pouze ve výši 4% a zahrnuje například inflační a měnové riziko (spojené s peněžními prostředky).

Na straně závazků účetní jednotky jsou nejvýznamnějšími položkami technické rezervy životního a neživotního pojištění. U technických rezerv životního pojištění byly odhadnuté a diskontované peněžní toky ve výši 2 500 Kč. V případě, že by chtěla pojišťovna převést všechny závazky spojené s životním pojištěním na jinou pojišťovnu, tak by ji to vyšlo na 2 900 Kč. Riziková marže je proto stanovena ve výši 400 tis. Kč. S uzavřenými smlouvami životního pojištění podstupuje pojišťovna mnoho rizik spojených s šoky, ke kterým může dojít s ohledem na životní pojištění. Pojišťovna podléhá rizikům ze struktury svého portfolia klientů, v kterém má vyšší podíl kuřáků, u kterých je úmrtnost v nižším věku než průměrné dožití nekuřáků. Stejně tak podléhá šoku z trendu v úmrtnosti, kdy pojištěný zemře během smluvené doby. Dalším rizikem, kterému ilustrativní pojišťovna podléhá spojeného s životním pojištěním, je riziko zdravotního postižení, kdy více pojištěných se stane zdravotně postiženými, než je očekáváno a zároveň, že se zotavují pomaleji, než očekáváno. V neposlední řadě pojišťovna podléhá riziku

z životních katastrof, které nejsou zohledněny v riziku úmrtnosti. Jedná se o katastrofy jako zemětřesení, pád letadla nebo úmrtí důsledkem bombového útoku. V součtu je riziko spojené s životním pojištěním stanoveno ve výši 25%. Solventnostní kapitálový požadavek se vlivem technických rezerv z životního pojištění navýší o 725 tis. Kč (25% z 2 900 Kč).

Podobně jako tomu bylo u technických rezerv z životního pojištění, tak u technických rezerv z neživotního pojištění musí proběhnout nejlepší odhad diskontovaných peněžních toků, spojených se smlouvami z neživotního pojištění. Nejlépe odhadnuté závazky jsou pro solventnostní rozvahu ve výši 1 500 tis. Kč a riziková přírážka k nim určena je 250 tis. Kč. Rizika patřící k neživotnímu pojištění jsou rizika chyby ve stanovení technických rezerv stanovené ve výši 2%, katastrofy spojené s neživotním pojištěním v rozdělení na přírodní katastrofy, lidmi zapříčiněné katastrofy a ostatní katastrofy. V případě přírodních katastrof jde o vichřice, zemětřesení, povodně a kroupy se stanoveným rizikem 8%, zatímco v případě lidmi zapříčiněných katastrof jde o letecké katastrofy, požáry, exploze a teroristické činy se stanoveným rizikem 5%. Solventnostní kapitálový požadavek spojený s technickými rezervami neživotního pojištění je tak ve výši 262,5 tis. Kč

Výše závazků vůči věřitelům je v solventnostní rozvaze ve výši 250 tis. Kč, tzn. o 50 tis. Kč méně než v účetní rozvaze. Rozdíl je způsoben diskontováním podle směrnice Solvency II a podléhá riziku ze změny měnového kurzu a inflaci v celkové výši 7%. Ostatní závazky jsou oceněny na základě nejlépe odhadnutých diskontovaných budoucích peněžních toků ve výši 400 tis. Kč. Inflační a úrokové riziko spojené s ostatními závazky účetní jednotka stanovila ve výši 8,75%.

Závěrem je podstatné se zaměřit na odložený daňový závazek, který je uveden v účetní rozvaze podle českých předpisů. Zatímco v české legislativě se vykazuje pouze jedna položka odložené daně v rozvaze, a to daňová pohledávka či závazek, kdy se vzájemně započtou, v solventnostní rozvaze zápočet možný není, pokud neexistuje legislativní právo k započtení daňového aktiva a závazku. Do solventnostní rozvahy se proto musí vykázat zvlášť odložená daňová pohledávka ve výši 100 tis. Kč a zvlášť odložený daňový závazek ve výši 350 tis. Kč. V součtu pro porovnání s účetním daňovým závazkem je podle solvency II odložený daňový

závazek ve výši 250 tis. Kč namísto 150 tis. Kč. Rozdíl je způsoben změnou oceňovacích metod aktiv a závazků.

Podmíněné závazky se podle směrnice Solvency II nevykazují jako závazky, ale považují se za součást *Dostupného kapitálu*. Celková výše aktiv v solventnosti rozvaze je 8 700 tis. Kč a převyšuje závazky, které jsou ve výši 5 750 tis. Kč, o 2 950 tis. Kč. To odpovídá dostupnému kapitálu, který musí pokrýt solventnostní kapitálový požadavek stanovený podle jednotlivých rizik. Výše solventnostního kapitálového požadavku (SCR) je následující:

$$\begin{aligned} \text{SCR} = & 15\% \times DNM + 23\% \times \text{Nemovitosti} + 22\% \\ & \times \text{Podíly v přidř. spol.} + 10\% \times \text{Dluhopisy} + 13\% \\ & \times \text{Ost. Investice} + 7\% \times \text{Dlužníci} + 4\% \times \text{Ostatní aktiva} \\ & + 25\% \times TR \text{ ŽP} + 15\% \times TR \text{ NŽP} + 5\% \times \text{Věřitelé} \\ & + 8,75\% \text{ Ostatní závazky} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{SCR} = & 15 \text{ tis. Kč} + 805 \text{ tis. Kč} + 484 \text{ tis. Kč} + 150 \text{ tis. Kč} + 65 \text{ tis. Kč} \\ & + 21 \text{ tis. Kč} + 20 \text{ tis. Kč} + 725 \text{ tis. Kč} + 262,5 \text{ tis. Kč} \\ & + 12,5 \text{ tis. Kč} + 35 \text{ tis. Kč} \end{aligned}$$

$$\text{SCR} = 2\,595 \text{ tis. Kč}$$

Solventnostní kapitálový požadavek je pokryt dostupným kapitálem a pojišťovna může být označena za solventní s přebytečným kapitálem 350 tis. Kč, který může být považován za solventnostní rezervu v případě změn ve výši rizik pojišťovny.

Solventnostní rozvaha komerční pojišťovny k 1. 1. 2016 podle směrnice solvency II			
Aktiva		Pasiva	
Dlouhodobý nehmotný majetek	100	Dostupný kapitál	3 050
- Goodwill	0	- Přebytný kapitál	455
- ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	100	- SCR	2 595
Investice	7 700	Technické rezervy životního pojištění	2 900
- Pozemky, stavby a ostatní věci nemovitě	3 500	- Nejlepší odhad TR ŽP	2 500
- Podíly v přidružených společnostech	2 200	- Riziková přírážka	400
- Cenné papíry (dluhopisy) držené do splatnosti	1 500	Technické rezervy neživotního pojištění	1 750
- Ostatní investice	500	- Nejlepší odhad TR ŽP	1 500
Dlužníci	300	- Riziková přírážka	250
Odložený daňový pohledávka	100	věřitelé	250
Ostatní aktiva	500	Odložený daňový závazek	350
		Ostatní závazky	400
Celkem	8 700		8 700

Tabulka 7: Solventnostní rozvaha komerční pojišťovny⁵⁰

Hlavními rozdíly v solventnostní rozvaze (tab. 5) oproti účetní rozvaze podle českých standardů je bez pochyby způsob oceňování aktiv a závazků, riziková přírážka u technických rezerv, rozdělení odloženého daňového závazku zvláště na odloženou daňovou pohledávku a odložený daňový závazek a především nahrazení vlastního kapitálu dostupným kapitálem, který musí pokrýt solventnostní požadavek spojený s riziky, kterým pojišťovna podléhá.

Bilanční suma solventnostní rozvahy je samozřejmě vyšší oproti účetní rozvaze, vzhledem k ocenění veškerých aktiv reálnou hodnotou, přestože je snížena o hodnotu goodwillu, který není možné zahrnout do aktiv, a nehmotných aktiv, pokud nesplnění podmínky oddělitelnosti od společnosti a měřitelnosti reálné hodnoty nehmotného aktiva.

Ve chvíli, kdy je solventnostní rozvaha sestavena, je důležité ji umět interpretovat a dále s ní pracovat. K tomu lze využít v rozvaze uvedený solventnostní kapitálový požadavek, který je nižší než celkově dostupný kapitál k pokrytí neočekávaných

⁵⁰ Vlastní tvorba autora

rizik pojišťovny. Z toho důvodu je možné o pojišťovně říci, že splňuje podmínky své solventnosti podle směrnice a dokonce má k dispozici přebytečný kapitál ve výši 455 tis. Kč, který tvoří pomyslný polštář pro případ, že se objeví nová rizika, která by vyžadovala navýšení dostupného kapitálu. Kdyby nastala situace, kdy solventnostní kapitálový požadavek byl vyšší než dostupný kapitál pojišťovny, nesplňovala by pojišťovna podmínky solventnosti a vykazovala by nedostatečnou výši kapitálu.

Směrnice Solvency II má vést dále k transparentnosti a porovnatelnosti pojišťoven mezi sebou. Vzhledem k odlišným výším bilančních částek v rozvahách pojišťoven je vhodné využít k porovnání poměrové ukazatele, jako v teoretické části zmíněný Solvency Ratio, který může sloužit pro porovnání mezi pojišťovnami, ale především pro regulátora, kterého o své solventnostní situaci pojišťovna informuje.

$$\text{Solvency Ratio (\%)} = \frac{\text{Dostupný Kapitál}}{\text{SCR}} \times 100$$

$$\text{Solvency Ratio (\%)} = \frac{3\,050 \text{ tis. Kč}}{2\,595 \text{ tis. Kč}} \times 100$$

$$\text{Solvency Ratio (\%)} = 117,5\%$$

Poměr by měl být vždy vyšší jak 100%. V opačném případě se pojišťovna vystavuje riziku odebrání licence od regulatorního orgánu dohledu a je nucena připravit ozdravný plán a do šesti měsíců poměr navýšit. Solvency Ratio vypočteno na základě hodnot z ilustrativní rozvahy poměrem dostupného kapitálu k solventnostnímu kapitálovému požadavku je ve výši 117,5% a potvrzuje solventnost pojišťovny.

Závěr

S příchodem Solvency II se na tuzemské pojišťovny a zajišťovny začnou vztahovat nové požadavky národních orgánů dohledu. Požadavky budou pro tuzemské pojišťovny právně závazné až po transpozici směrnice Solvency II do české legislativy, k čemuž by mělo dojít na podzim tohoto roku. O téměř 10 měsíců později, než byl termín stanoven Evropskou Unií.

Mezi zmíněné požadavky patří proces vlastního posuzování rizik a solventnosti (ORSA), které si musí nastavit každá pojišťovna. Dále nové postupy výpočtu kapitálových požadavků, u kterých mají pojišťovny možnost vytvoření vlastního interního modelu a zajistit tak ještě objektivnější a přesnější výpočet, vzhledem ke znalosti svého podnikání a jejich rizik. Právě k výpočtu kapitálových požadavků musí pojišťovna sestavit upravenou solventnostní rozvahu, které se tato práce primárně věnovala.

Na začátku práce byly stanoveny dvě hypotézy. První: *„účetní rozvaha sestavena podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví koresponduje se solventnostní rozvahou“*, byla vyvrácena. Přestože si rozvahy mohou být v mnoha aspektech podobné v oceňování, tak solventnostní rozvaha vyžaduje ocenění reálnou hodnotou všech položek aktiv, zatímco rozvaha sestavena dle standardů IFRS pouze některých položek. Dalšími rozdíly je nulové ocenění goodwillu v solventnostní rozvaze, zatímco ve standardech IFRS se goodwill a nehmotný majetek testuje na impairment.

Druhý předpoklad stanovený hypotézou: *„transpozice účetní rozvahy podle české legislativy na rozvahu solventnostní vyžaduje značné úpravy ve struktuře a přecenění položek rozvahy“*, byl správný. Úpravy ilustrativní účetní rozvahy byly, oproti úpravám nutným u rozvahy sestavené podle mezinárodních účetních standardů, rozsáhlé. Především pak položky investic pojišťovny, které mají velký podíl na bilanční sumě, musely být přeceněny z jejich historických ocenění na reálnou hodnotu, zatímco v případě mezinárodních účetních standardů většina položek již oceněno reálnou hodnotou bylo.

Z postupu sestavování solventnostní rozvahy na základě účetní rozvahy podle českých účetních předpisů platných od 1. 1. 2016 je zcela zřejmé, že nové předpisy sestavení solventnostní rozvahy značně zkomplikovaly, z pohledu oceňování

investic, transponování účetní rozvahy na solventnostní. Vystává otázka, jestli byla změna v oceňování plánovanou změnou v českých předpisech pro účetnictví pojišťoven, nebo se jedná přímo o chybu v legislativě, kterou bude nutné v nejbližší době opravit. Při nejmenším by mohla nutnost přeceňování na reálnou hodnotu veškerých aktiv pro účely směrnice Solvency II dát podnět k případné úpravě českých účetních předpisů a zavést oceňování reálnou hodnotou až veškerých aktiv nebo pouze vybraných položek aktiv.

Směrnice solvency II reaguje na potřebu usnadnit přístup k pojišťovacím a zajišťovacím činnostem a k jejich výkonu. Poskytnout tak možnost vytvořit větší konkurenceschopné prostředí a k tomu bylo potřeba odstranit nejzásadnější rozdíly mezi právními předpisy členských států určující pravidla pro pojišťovny a zajišťovny. Směrnice Solvency II poskytuje právní rámec pro pojišťovací a zajišťovací činnost na celém evropském trhu a především napomoci k maximální harmonizaci mezi členskými státy v oblasti pojišťovací a zajišťovací činnosti včetně dohledu nad nimi. Nelze ovšem zapomínat na národní právní úpravu, protože je v některých případech ponechána určitá volnost členským státům pro regulaci. Pouze čas ukáže, jestli tato volnost nezapříčiní vznik konkurenčního prostředí v rámci jednotného trhu a jestli národní úprava nebude znevýhodňovat některé pojišťovny v rámci nezbytné ochrany spotřebitelů.

Přestože směrnice solvency II byla již dlouho očekávaná a diskutovaná, dá se předpokládat, že vzhledem k její účinnosti od 1. 1. 2016 bude tématem stále aktuálním i v příštích letech a teprve se ukáže, jak náročné pro pojišťovny bude dodržování veškerých požadavků na ně kladených směrnicí až od výpočtu solventnostního kapitálového požadavku, přes výkaznictví a po systém vlastního posuzování rizik a solventnosti.

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní zdroje

- [1] BOKŠOVÁ, Jiřina. *Účetnictví komerčních pojišťoven - specifika v ČR*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-521-2.
- [2] *Finanční zpravodaj*. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2016. ISSN 2464-5540.
- [3] GLÁSEROVÁ, Jana. *Účetnictví v praxi: Měsíčník plný informací pro účetní a daňovou praxi*. Rozdíly v účetní závěrce podnikatelských subjektů v České republice. Praha: Adore. ISSN 1211-7307.
- [4] KOVANICOVÁ, Dana. *Finanční účetnictví: světový koncept IFRS/IAS*. Praha: Polygon, 2005. ISBN 80-7273-129-7
- [5] SLEZÁK, Lukáš. *IFRS 4 - pojistné smlouvy*. Praha, 2013. Diplomová práce.

Právní předpisy

- [1] Mezinárodní standardy účetního výkaznictví IFRS 4: pojistné smlouvy
- [2] Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 537/2014 o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES
- [3] Nařízení Komise (ES) č. 1126/2008, kterým se přejímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002
- [4] Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2015/35, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II)
- [5] Novela vyhlášky č. 252/2015 Sb., kterou se mění vyhláška č. 502/2002 Sb., pro pojišťovny
- [6] Novela zákona č. 221/2015 Sb., kterou se mění zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony
- [7] SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2006/43/ES o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS

- [8] Směrnice Evropského parlamentu a rady 2006/43/ES, o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS.
- [9] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II)
- [10] Vyhláška č. 434/2009 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví
- [11] Vyhláška č. 502/2002 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami
- [12] Vyhláška č.433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny, ve znění pozdějších předpisů
- [13] Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví
- [14] Zákon č. 37/2004 Sb. Zákon o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů
- [15] Zákon č. 93/2009 Sb. Zákon o auditorech a o změně některých zákonů

Elektronické zdroje

- [1] PWC, 2013 *Practicalguide to IFRS: Revisedexposure draft willsignificantlychangeaccountingforinsurancecontracts.*, dostupné z: <https://inform.pwc.com/inform2/show?action=informContent&id=1347234307138474>
- [2] NAVRÁTILOVÁ, Markéta. Implementace směrnic ve vnitrostátním právu část I. – rozsah implementační povinnosti. In: *Epravo.cz* [online]. Praha: epravo.cz, Sbírka zákonů, judikatura, právo, 2004 [cit. 2016-08-26]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/implementace-smernic-ve-vnitrostatnim-pravu-cast-i-rozsah-implementacni-povinnosti-25334.html>
- [3] BOUŠKA, Jan a Karel BARTÁK. Solventnost II v cílové rovině. In: *Cnb.cz* [online]. Praha: Česká národní banka, 2015 [cit. 2016-08-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2015/cl_15_150713_bartak_bouska_pojistny_obzor.html

- [4] Evropské nařízení o požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu nabylo účinnosti. *Komora auditorů České republiky* [online]. Praha: Praha, 2014 [cit. 2016-08-27]. Dostupné z: <http://www.kacr.cz/evropske-narizeni-k-pozadavcim-na-povinny-audit-subjektu-verejneho-zajmu-vstoupilo-v-platnost>
- [5] Průvodce na zúčtování a oceňování aktiv, závazků jiných než technických rezerv. Průvodce Solvency II. EIOPA [online]. 2015 Dostupné z: https://eiopa.europa.eu/GuidelinesSII/EIOPA_EN_Valuation_assets_GLs.pdf
- [6] Průvodce k výkaznictví a zveřejňování informací. Průvodce solvency II. EIOPA [online]. 2015 Dostupné z: https://eiopa.europa.eu/GuidelinesSII/EIOPA_EN_Public_Disclosure_GL.pdf
- [7] Základní předpoklady u standardního vzorce pro výpočet solventnostního kapitálového požadavku. Standard. EIOPA. [online] 2014. dostupné z: https://eiopa.europa.eu/Publications/Standards/EIOPA-14-322_Underlying_Assumptions.pdf
- [8] Solvency II Briefing. Munich Re. [online] 2015. Dostupné z: https://www.munichre.com/site/corporate/get/params_E-1083786916_Dattachment/1126039/SolvencyII-Briefing-2015-11-30.pdf

Seznam použitých tabulek

Tabulka 1: Vzorová rozvaha komerční pojišťovny	15
Tabulka 2: limity skladby finančního umístění pojišťovny	17
Tabulka 3: Vzorový výkaz zisku a ztrát komerční pojišťovny	20
Tabulka 4: Ilustrativní příklad Přehledu o změnách vlastního kapitálu	23
Tabulka 5: Rozdíly v ocenění aktiv a závazků společnosti Munich Re	56
Tabulka 6: ilustrativní rozvaha komerční pojišťovny podle českých předpisů	67
Tabulka 7: Solventnostní Rozvaha komerční pojišťovny	72

Seznam použitých obrázků

Obrázek 1: Schéma dopadů do úplného výsledku hospodaření při oceňování základním modelem	53
Obrázek 2: Transpozice vlastního kapitálu společnosti Munich Re dle IFRS na Dostupný VK dle Solvency II	56
Obrázek 3: Rozvaha podle Solvency II	58